

TOPLUM

HAFTALIK SIYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

SAYI: 17, 28 TEMMUZ 1972, 250 kuruş

DÜNYADA
UYUŞTURUCU
MADDE
TİCARETİNİ
KİM YAPİYOR?

NADİR NADİ
orta sayfada

Unutulmuşların savunucusu
Toplum Dergisine,

Derginizi ilk sayısından itibaren izlemediğim için çok müteessirim. Derginizi bir arkadaşın tavsiyesi üzerine okudum ve umduğumdan fazla memnun oldum.

Edirne'den Van'a, Artvin'den Muğla'ya kadar yurdu aydınlatan Gönül öğretmenler, Ortaçağ kafalı, ümmetçi ve Turancı hayalperestlerin ilkel zulümlerinden kurtarılmıştır.

Atatürk ilkelerini tanımayan, Atatürkçülük diye bir akımı kabullenmeyen, milliyetçi kılıfına bürünmüş ve 200 yıldan beri (Atatürk devrini de içine alan) baştaki iktidarların taklitçi olduğunu belirten liderler hiç düşünmüyorlar mı ki, kendisinin böyle geniş bir özgürlük içinde avaz avaz bağırması da taklitçilik değil midir? Kendisine böyle bir konuşma zeminini kimler hazırladı?

Mehmet Kavak - Adana

Dost Toplum yöneticilerine,

Derginizde sanatla ilgili politika, müzik, kitap, sinema, TV ve spor gereği kadar yer verilmektedir. Fakat biz burada devrimci halimiz için daha faydalı ve beklediği bir köşenin de bulunmasını istiyoruz.

Dar kapsamlı Toplumda yayınlanan spor'u (T.R.T. ve TV. Gazeteler. vb.) yayın organlarından yeterince takip ediyoruz. Bunun yerini halk ozanlarımıza ve genç devrimci şairlerimize ait sözlerin almasını istiyoruz. Böyle bir yayına yer verilmesi biz devrimcilerin tüm isteğidir.

İbrahim Kula

Yukarı Kocayatakköyü (Serik)

Toplum Dergisinin değerli yöneticileri,

Sosyal demokrat gençler olarak, yayın hayatımızın bu kısır döneminde bize böyle bir dergi okuma olanağı sağladığınız için sizlere müteşekkirimiz. Ancak dergimizin daha mükemmel hale gelmesi için aşağıda saydığımız hususlara dikkatinizi çekmeyi savunduğumuz idealin bir gereği saymaktayız.

A. Dergi kapağı değişmelidir.

B. Her hafta geniş bir ekonomi bölümü konmalıdır.

C. Günlük gazetelerin atladığı dünya haberlerine daha geniş yer verilmelidir. Dış haberlerde Toplum şu anda Türkiye'nin en iyi dergisidir. Fakat yorum da yapılmalıdır.

D. Özellikle sosyal demokrat düşüncenin diğer ülkelerdeki gelişmeleri konusunda okurlar aydınlatılmalı ve Türkiye ile paralellikler kurulmalıdır.

Beş sosyal demokrat adına
Nahit Topuz

Varol Toplum...

Gerçek Kemalist bir genç, sayende, endişelerini belirtirken sevinçlidir...

Sürekli ve hızlı bir gelişme içinde bulunan dünyamızda itici güç, her zaman için, genç kuşaklardır. TOPLUM'dan bir «Gençlik sayfası» bekleyen bizleri daha mutlu kılmamanızı bekleriz.

Atatürk, yarattığı tam bağımsız Türkiye'yi gençliğe emanet etmişti. Türk gençliği Atasının emanetini var gücü ile korumak için çabalarken yanlış hareketlere itildi. Ajan provokatörler yaptı bunu. Gençliği ağzını açamaz olan bir ülkenin kalkınması, ilerlemesi sadece bir hayaldir. Aydın Kemalist gençlik, bütün umudunu sayın Bülent Ecevit'e bağlamıştır. Ecevit Türkiye'deki en büyük Atatürkçüdür. O, Atatürkçülüğü türlü kılıklara sokan çıkarıcı politikacılar, yerine göre şekil değiştirenlerden değildir. O, Atatürk'ü fikirlerini kendine ilke kabul etmiş, Atasının özlediği bir Türkiye yaratmanın kavgasını veren büyük bir Kemalisttir.

Atatürk, «Ulusunun gerçek

efendisi köylüdür» derken, bunun bir ilke olarak kabul edilmesini ve tamamıyla gerçekleştirilmesini emretmişti. İşte Ecevit, bu yoldadır, ve bunun için en büyük Kemalisttir.

Atatürk, politik bağımsızlığın iktisadi bağımsızlık olmaksızın varolamayacağını söylerken «bu vatana sömürtmeyin» demek istememiş miydi? İşte Ecevit bunun kavgasını vermektedir, ve Ecevit en büyük Atatürkçüdür.

Atatürk, halka anlatarak, halkı inandırarak, halkla el ele vererek İstiklâl Savaşını kazanmış, ileriye ümitle bakan bir ulus yaratmış, devrimci gerçekleştirerek, güçlü bir laik Türkiye Cumhuriyeti kurmuştu. Ecevit halka güvendiği, halka saygı duyduğu, yeni CHP'nin ideallerinin halka benimsetilmesi ve gerçeklerin halktan saklanmaması inancında olduğu için en büyük Atatürkçüdür.

Atatürk'ün güveni gençlikti. Ecevit, gençliğin 18-21 yaş bölümüne oy hakkı verilmesini istediği için, yani gençliğe güvendiği için gerçek Kemalisttir.

Bu kadarı, inanmak isteyene yeter. Bu objektif delillere sayfalar dolusu daha ekleyebilirim, ekleyebilirim.

Satır ve arkadaşlarının çamur atma saldırısı Ecevit'i yıpratamaz. Çünkü halk ve gençlik Ecevit'e inanmıştır. İsmet Paşa'ya neden kızdılar? Onları mı destekliyecekti? Paşa, demokrasimizin kurucusu ve yaşatıcısıdır. Paşa, pek tabii ki Ecevit'i destekliyecektir.

Sevgili arkadaşlar, Toplum'u okutun. Fikirlerinizi hürce söyleyin. Ata bizden bunu bekler. Çalışın, öğrenin, güvenin. Anlayın Atatürk'ü.

Raif Denktaş
O.D.T.Ü. — Ankara

Anadolu'nun çeşitli illerine TV getirilecek

— BASIN —

Kel başa şimşir tarak

GÄVÜR

yazan
**NADİR
NADI**

16'ncı sayfada

- 28'inci sayfada Mahmut T. Öngören'in televizyon
- 29'uncu sayfada Faruk Güvenç'in müzik
- 30'uncu sayfada R. Çetin Araç'ın sinema
- 31'inci sayfada Hıncal Uluç'un spor yazıları var.

15'inci sayfada, Amerika'da son zamanlarda ortaya atılan ve büyük gürültülere yol açan bir iddianın hikâyesi var. Uyuşturucu madde konusundaki bu açıklama, afyon üretiminin yasaklandığı ülkemiz için de ayrı bir önem taşımakta. Anayasa değişikliği konusunda yapılan çalışmalar, CHP'deki istifalarla hızlanan yeni parti kurma hazırlıkları, işçi hareketinin son durumu, haberlerimiz arasında yer alıyor.

Geçtiğimiz hafta Ankara'da çöken inşaat hâlindeki bina, akla, Orhan Veli'nin ünflü mısraını getiriyor: «bedava yaşıyoruz, bedava...». Bu çökme ile ilgili haberimiz, «çökmeğin aslan ağzında» olmasına karşılık, yaşamın nasıl bedava olduğunu ortaya koyuyor!

- A. Halûk Ülman'ın yazısı 6'ncı
- Ahmet N. Yücekök'ün yazısı 8'inci
- Mehmed Kemal'in yazısı 11'inci sayfalarda.
- 14'üncü sayfada **Bizim Toplum**
- 24 ve 25'inci sayfalarda Nimet Arzık'ın Türkiye Notları
- 27'nci sayfada «Atilla İlhan'ın defteri» var.
- Turhan Selçuk'un karikatürü 9'uncu sayfada
- 18, 19 ve 20'nci sayfalarda «Basın»
- 21 ve 22'nci sayfalarda «Dünya»
- 26'ncı sayfalarda «Eğitim» yer alıyor.

Sevgili TOPLUM okuru,

24 Temmuz tarihi, üç yönden önem taşıyor:

- Lozan anlaşmasının imzalanması,
- Basından sansürün kalkması,
- Toplu sözleşme ve Grev Kanunu'nun yürürlüğe girmesi.

Geçtiğimiz haftanın başına rastlayan 24 Temmuz günü, Basın, sansürün kalkışının yıldönümünü kutlarken, aynı zamanda basın affı için sesini de yükseltti.

Törensiz geçirilen işçi bayramı gününde ise, Karayolları işçileri, grev yasağı dışında kalan yerlerde uygulayacakları grevin hazırlıkları içindeydiler.

TOPLUM, bu sayısında, hem basın ve hem de işçi hareketi içindeki gelişmeleri anlatıyor.

★

Bu sayımızda size ilginç bazı hikâyeler sunuyoruz. Bunlardan birincisi, kapak konumuzda da teşkil eden uluslararası uyuşturucu madde kaçakçılığıdır. Amerika'da ortaklığı birbirine katan bazı açıklamalar, uyuşturucu madde ticaretinin bilinmeyen yönlerini de aydınlatıyor. Afyon ekiminin yasaklanması için Türkiye'ye ısrar eden Amerika'da yapılan açıklamalar özellikle yurdumuz için önem taşıyor.

Diğer hikâyelerimizden birisi, yine uluslararası bir ticaret konusunu ele alıyor: silah ticareti.

Üçüncü hikâyemiz ise, pahalılık. Yurdumuzda herkesin, her ailenin başlıca yakınıma konusu olan pahalılıkla ilgili olarak zaman zaman sunacağımız araştırmalardan ilkinde okurlarımıza plâstik badana ve parke cilâsının nasıl yapıldığını ve maliyetlerini de öğretmiş oluyoruz. Tabii aynı zamanda, pahalılığın nedenini de!

Bu yayınının bazı çevre ve kişileri kızdıracaklarını farkındayız ama, ne yapalım ki, kamuoyunun da gerçekleri bilmesi lâzımdır ve demokrasiyle kesinlikle inanınç olan bu dergi, kamuoyunun gerçekleri öğrenebilmesi için herşeyi göze almayı dürist gazeteciliğin bir gereği saymaktadır.

Saygılarımızla
TOPLUM

TOPLUM

CUMA GÜNLERİ YAYINLANIR, HAFTALIK SİYASİ
HABER VE YORUM DERGİSİ

Kurucusu :
Turhan Erker

Sahibi :
Coşkun Fermer

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürlüğü :
Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ :
Meşrutiyet Caddesi
Hatay Sokak 10/15
Bakanlıklar — Ankara

HABERLEŞME ADRESİ :
Posta Kutusu 160
Ulus — Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Vatan Matbaacılık A.Ş. tesislerinde dizilmiş, tertiplenmiş ve basılmıştır. Kışkırtıcı Torunoğlu Kışkırtıcılık

Abone :

6 Aylık (26 sayı) 65 TL
Yıllık (53 sayı) 125 TL
Dağıtım: Hür Dağıtım

İlan Tarifesi :

Arka kapak (siyah - beyaz) 4.000 TL
İç sayfalar 3.000 TL

Arka kapak (renkli) 5.000 TL
Bütün Csm 50 TL

Anayasa

Biraz daha, biraz daha!

Partilerarası Komisyon, başkanın boğucu sıcağında ve tatil dolayısıyla boşalan Meclisin taş binasında çalışmalarını sürdürmektedir. 12 Mart 1971'den beri ikinci kez sanık sandalyesine oturtulan 1961 Anayasasında yapılacak değişiklikler, bu Çarşamba günü yeniden tartışıldı. Amaç, «demokrasiyi ve rejimi güçlendirmek» tir. «Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur, Damıstayın yetkileri kısıtlanır, üniversitelerde gerekli tasfiyeler gerçekleştirilir ve bir de parlamento-nun çalışma temposu hızlandırılabilirse Türkiye'de demokratik rejim tıkr tıkr işlemeye başlayacak» tir. Partilerarası Komisyonun CHP liler dışındaki üyeleri böyle düşünmektedirler. Ayrıca, AP ve DP'liler, «Demokrasinin kazasız belâsız ara-sıra tatile uğramadan işleyebilmesi için bunlar asgari koşullardır, birazcık daha değişiklik yaparsak herşey daha bir yoluna girecektir» demektedirler. Onlara göre, bir hukuk belgesinde yapılacak değişiklikler her derde deva olacak, demokrasimiz palazlanacaktır!

Kalın kalın kasılarak..

Partilerarası Komisyonunda tartışmalar bu minval üzere uzayıp giderken, AP, MGP ve DP başkanları da «Demokrasi» ve «Anayasa»yla

ilgili demeçlerle kamuoyunu aydınlatmaya devam ettiler.

Yurt gezisine çıkan DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli, 1961 Anayasasından hoşnut olmadığını belirtmekte ve «**Milli bir Anayasa istiyoruz**» demekteydi. Bozbeyli'ye göre, anlaşılan, 27 Mayıs'ın ürünü 1961 Anayasası yeterince «**milli**» değildi! Bu yüzden, «**İstikrarlı devlet idaresini yürütebilmek, demokratik nizamı bütün gerçekleriyle sürdürebilmek için, memleketimizin birlik ve dirlik içinde evet diyebileceği, benim Anayasam diyebileceği, milli bir Anayasa kurup yaşatmak mecburiyeti var**» dı.

Bozbeyli'ye göre, Türkiye'de siyasal hayat son yıllarda arka arka bunalımlar geçirmişti. Demokrasinin geleceği, Türk milletinin teminatı altındaydı. Bu nedenle de «**müşküller**» aşılacak ve sağlıklı bir demokrasi düzenine erişilecekti. Bunun gerçekleşmesinde de siyasal partilere büyük görevler düşmekteydi.

Öte yandan, Bozbeyli, CHP'ye ve Ecevit'e çatmayı da unutmadı. CHP'nin Kurultay kararları, düzen değişikliği programı ortada idi. Ne var ki, Bozbeyli için bunlar yeterli değildi. «**Yeni düzen peşinde koşanlar, düzen değişikliği özlemi içinde bulunanlar, hayâl ettikleri yeni modeli açıklıkla ortaya koymalıdır**» diyebiliyordu.

AP Genel Başkanı Demirel ise, partisinin çeşitli kongrelerine mesajlar göndermekle meşguldü. «**Partiler demokrasisi**» üzerindeki görüşlerini açıklamaya devam ediyordu. Haftanın başında, «**kaynağını milletin almayan otoriteyi faşizm sayarız**» sözüyle gazetelerin manşetlerine tırmanan Demirel, bu kez, «**Türk vatandaşlarının memleket idaresine iştiraki temel haktır**» diyordu. Bu, «**ihsan edilmiş bir atı-**

fet değil, bir hak»tı.

AP Genel Başkanına göre, «**Partiler demokrasisi**» halkın, yönetime egemen olmasının tek yolu idi. Halkın yönetime egemen olması, yönetime talip olma arzusunun varlığı ile mümkündü. Her milletin kendi kaderini kendi tayin etmesi hakkı esastı. Bu hakkın varolması ise ancak milletin bu hakka sahip çıkması ve bunun gerektirdiği mücadeleyi vermesi yolundan geçiyordu.

Haber kılığında..

Öte yandan, MGP Genel Başkanı Feyzioğlu da demeç üstüne demeç patlatarak, politikanın bu «**ölü sezonu**»nda dikkatleri üzerinde toplama çabasındaydı. Demeçlerinde AP ve CHP'ye şöyle, hafiften bir çarpmayı hiç ihmal etmiyordu. «**Büyük milletimiz anarşi, işgal, isyan kıskırtıcılığı yapanları artık teşhis etmiştir. Tehlikeleri göremeyen veya bunlara karşı mücadele gösteremeyenleri de denemiş ve tanımıştır**» diyordu. Birinci cümlesi ile CHP'yi, ikincisi ile de AP'ye taş koyuyordu.

Anayasa değişikliği üzerindeki Komisyon görüşmeleri tatil süresince devam edecektir. Muhtemelen, bu süre içinde de Demirel, Bozbeyli, Feyzioğlu üçlüsü kongrelerine gönderdikleri mesajlarla, haber kılığı çeken gazetelerde sık sık boy gösterme olanağına kavuşacaklardır.

Sansür ve Basın

Dileğimiz odur ki..

Geçtiğimiz salı günü, sansürün kaldırılışının 64'üncü yıldönümü ve «**Basın Bayramı**» idi. Çeşitli basın kuruluşları, yayınladıkları bildirilerle «**bayram**» ı kutladılar.

Türkiye Gazeteciler Sendikası Eskişehir Şubesi ile Gazeteciler Cemiyeti-

DEMİREL

BOZBEYLİ

Anayasa ve ülkenin kaderi...

FEYZİOĞLU

ti, yayınladıkları ortak bildiriyle, sansürün kaldırılışının 64'üncü yıldönümünde birçok Türk gazetecisinin özgürlükten yoksun olduklarını açıkladılar: İnsanların, yazılarından ve sözlerinden ötürü özgürlüklerinden yoksun bırakılması, totaliter düzenlere özgü bir yoldu. Oysa, gerçek demokrasilerde bu yola itibar edilmeyordu. Yurdumuzda da gerçek demokratik koşulların bir an önce gerçekleştirilmesi temenni edilirdi.

Bildiride, ayrıca, 1961 Anayasasında yapılan değişikliklerle basın özgürlüğünün kısıtlandığı; Basının, yapılan bu değişikliklerle, "esnek kavramlar"ın tehdidi altına girdiği belirtiliyordu.

Dön baba, dönelim!

64 yıl önce kaldırılan sansüre rağmen, çalışan gazeteci bir türlü, mahkeme koridorlarından, hapisane köşelerinden kurtulamamıştı. Bildiride özetle şu hususlar yer almaktaydı:

"64 yıl önce Türk basımından sansür kaldırılmış ve özgür basın için ilk adımlar atılmıştır. Ancak bugün, Türk basını 64 yıl önce kazandığı özgürlükleri ekonomik baskı nedeniyle kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kanunlar çerçevesinde her istediğini yazması gereken ve kamuoyunca böyle bilinen gazeteci, ilân denilen ekonomik ambargo yüzünden, sermaye çevrelerinin arzuları dışında ve halkın menfaatleri paralelinde yazı yazamamaktadır.

Türk basınında çalışanlar, 64 yıl önce kazandıkları özgürlüklerini bugün kutlayamamaktadırlar. Basın her yönüyle sermaye çevrelerinin ablukasına girmiş, işsizlik, çalışanları iyice tehdit etmeye başlamıştır. Bugün İzmir'de gazetecilerin yazı işleri ve teknik kesimlerinde 50'ye yakın işsiz vardır ve basındaki işsizler ordusu her gün çığ gibi büyümektedir."

Ankara Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Beyhan Cenkçi de bir demec vererek, sansürü, "Demokrasiye inananların ve halktan korkanların sarıldıkları bir silâh" olarak niteledi. Cenkçi'ye göre, iktidarlar, basın affını bir lütf olarak değil, basın özgürlüğüne inançlarını kanıtlamak için kullanmalıydılar. Basın affı topluma, demokrasiye saygının bir gereği idi. Bütün bunların ötesinde, uygar bir dünyada fikir işçilerinin zindanlarda çürütülmesi düşünülemezdi. Cenkçi, **Bir yılda 184 mahkûmiyet**

Öte yandan, Türkiye Gazeteciler Sendikası İstanbul Şubesi, bu çarşam-

ba günü toplanan 6'ncı Genel Kuruluna bir çalışma raporu sundu. Raporunda, basın dâvaları ile ilgili dosyaların son yıllarda gittikçe kabardığı dikkati çekiyordu. 1970 yılında basın dâvalarından 152'si, 1971'de ise 184'ü mahkûmiyet ile sonuçlanmıştı. Basın dâvaları hakkındaki bilgiler raporda aynen şöyleydi:

"1970 yılında Toplu Basında, geçmiş yıldan 566 dâva devralmıştır. 325 yeni dâva açılmıştır. Aynı yıl içinde 288 dosya sonuçlanmıştır. Bunun 57'si beraet, 152'si mahkûmiyet, 79'u takipsizlikle bitmiştir.

1971 yılında Toplu Basın Mahkemesine 613 dosya devrolunmuştur. 236 yeni dâva açılmıştır. 359 dâva sonuçlanmıştır. Sonuç: 69 beraet, 184 mahkûmiyet, 106 takipsizlikler."

Bütün bu rakamlar, basın mensuplarının içinde yaşadığı ortamı, bir bunalımı belirtiyordu. Basının maddi ve sosyal sıkıntılarının yansısı, basın özgürlüğünü tehdit eğilimlerini içinde saklayan kritik bir dönem geçiriliyordu. Sivil yargı organlarında mahkemeye sevk edilen, tutuklanan, hüküm giyen ve mahkûm olan basın mensuplarının sayısı hayli kabarıkta.

Raporda şöyle devam ediliyordu:

"Geçtiğimiz dönemde gözaltına alınan, tutuklanan veya şu anda hapisle bulunan basın mensuplarının da tam rakamını çıkarmak mümkün olmamıştır. Resmî makamlara bu yolda yapılan başvurma henüz sonuçlanmamış değildir."

"Üyemiz Turhan Selçuk emniyete gözaltına alındığı sırada tecavüze uğrayarak dövülmüştür. Durum raporla ve tutanakla tespit edilmiş, zamanın hükümeti konuyla yakından ilgilenmiştir. Bunun yansısı bütün çalışmalarımıza rağmen adlarını bulamadığımız meslektaşlarımız da vardır ve genellikle Anadolu basınında bulunmaktadır."

Raporda, "Bir düşüncenin hapisle cezalandırılmasını çağımızın düşünce ve basın özgürlüğü anlayışıyla bağdaştırmak güçtür" denilmektedir.

FİJ toplantısı

Türkiye Gazeteciler Sendikası İstanbul Şubesinin çalışma raporunda, önümüzdeki eylül ayı içinde İstanbul'da toplanacak Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (FİJ) hakkında da bilgi verilmekteydi. FİJ yönetim ve yürütme kurullarının, geçtiğimiz yıl Strasbourg'da yaptıkları toplantıda, 1972 Kongresinin İstanbul'da toplanması önerilmişti. TGS tarafından yapılan bu öneri, bazı tereddütlerden sonra kabul edilmişti. Türkiye'de geçen olaylar, basın özgürlüğünü savu-

nan gazetecilerin büyük kongrelerini sıkıyönetim rejimi altında yapmaları ihtimali tereddütler yaratmış ve bazı üye ülke sendikaları, İstanbul Kongresinden vazgeçilmesi görüşünü ileri sürmüşlerdi. Sonunda, kongrenin, eylül ayında İstanbul'da toplanması kararı alınmıştı (Bak: Toplum, Sayı 15.)

Hollanda Gazeteciler Sendikası ile Alman Gazetecileri Birliği, İstanbul'da toplanacak kongreye katılmağa karar vermişlerdi. Bu konuda raporda şunlar yer alıyordu:

"Yalnız Hollanda Gazeteciler Sendikası, bu kongrenin İstanbul'da yapılmasının mevcut rejimin FİJ gazetecileri tarafından tasvibi anlamına geleceği biçimindeki eski görüşünü koruyarak İstanbul Kongresini boykot edeceğini bildirmiştir. TGS buna verdiği cevapta, Hollanda Sendikasının bu kararının Türkiye'de basın özgürlüğünü kısıtlamak isteyenlere ancak yardımcı olabileceğini bildirmiştir.

Daha sonra FİJ'e üye iki Alman sendikasıdan biri de aynı gerekçeyle İstanbul Kongresine katılmayacağını açıklamıştır. Adı geçen sendika bu arada, İstanbul'daki Kongrede Türk gazetecilerinin serbestçe konuşmaktan çekineceklerini de gerekçesinde ileriye sürmüştür."

Raporun kaleme alındığı sırada Alman Gazeteciler Birliği de Türkiye'de basın özgürlüğü bulunmadığı gerekçesiyle İstanbul Kongresine katılmama kararını alıyordu.

FİJ Kongresinin gündemi

Herşeye rağmen, eylül ayında toplanacak olan Kongrenin gündemi şöyledir:

■ Özel ilân verenlerin basın özgürlüğünü kısılayıcı çabaları ve buna karşı alınması gereken tedbirler.

■ Gazete içi özgürlüğün sağlanması. Bu özgürlük sağlanmadıkça, genel anlamda basın özgürlüğünün değer taşıyamayacağı görüşüne ilişkin bu madde, gazete işvereni ve onun tarafından atanan müdüre karşı özgürlüklerinin savunulmasını kapsamaktadır.

■ Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler gibi devlet temsilcilerinin katıldığı toplantılarda gazetecilik mesleği ile ilgili olarak alınan veya alınmak istenen kararlar.

■ Dünyada basın özgürlüğü (gündemin bu maddesinde basın özgürlüğüne her ülkede yapılan saldırı ve kısıtlamalar anlatılmakta, her ulusal sendika temsilcisinin bilgi vereceği belirtilmekte, kongre kararı ile bu durumların protesto edileceği açıklanmaktadır. Atina Gazeteciler

Sevindirici gelişme

Türk siyasal yaşantısında «Ecevit ekibi» olarak bilinenler, çok değil, daha 12 Mart öncesine kadar, sık sık «aydın kamuoyu» ile, onunla birlikte de kendi partilerinin bir kesimiyle ters düşüp duruyorlardı.

Örneğin, bir siyasal af sorununu hatırlayınız. Bunun, Türkiye'de gereksiz yere kanayıp duran, halk ile aydının arasını açık tutmaktan başka hiçbir şeye yaramayan bir kangreni kesip atmak için gerekli bir işlem olduğu söylendiği zaman, aydın kamuoyununun ve CHP'nin büyük bir bölümü ayağa kalkmış, «Kuyudan adam çıkarma» haykırışlarıyla, Ecevit ve arkadaşlarını 27 Mayıs ve Anayasa düşmanlığıyla suçlamıştı. Oysa bunun 1961 Anayasasının kişi hak ve özgürlüklerini, ekonomi ve toplumsal haklarını, özerk kuruluşlarını değil değiştirecek, zedeleyecek tek bir yönü yoktu. İsin acısı şudur ki, zaman geldi, CHP içinde siyasal affa «1961 Anayasasına aykırıdır» diye kıyamet koparanların bazıları, aynı Anayasanın iyice budanması karşısında seslerini bile çıkaramadılar! Hattâ bunlardan birisi, geçenlerde, Ecevit demokratik rejimin özünü değiştirecek nitelikte saydığı yeni Anayasa değişikliklerine karşı çıktığı için, aslında kendi kendisini inkâr ettiğini bile düşünmeden, CHP'deki görevinden hattâ partisinden ayrılacak kadar ileri gitti.

Örneğin, gençlik olaylarını hatırlayınız. Ecevit ve arkadaşları bu olayları kınadıkları, bunlar durmazsa Türkiye'de demokrasinin büyük tehlikelerle karşılaşacağıni söyledikleri zaman, gene aydın kamuoyunun büyük bir bölümü ve CHP'lilerin bazıları, onları gençlik düşmanı olmakla suçlamışlardı. Silâhsızlanmayı savundukları zaman, «silâhlanmayı bırak, ölmeye bak» diye nâmeler döktürmüşlerdi. Yirmi yaşların ateşle sokağa dökülen çocuklara doğru yolu göstermeye yardımcı olacaklarına, onları alkışlamışlar, hattâ kullanmağa kalkışmışlardı. İsin acısı şudur ki, zaman geldi, sokak olaylarını ve bunları düzenleyen örgütleri pek benimsemeyen bazıları, daha ilk gününden itibaren bunlara karşı durum almış olan Ecevit'i «anarsizmle», «Partiyi ve Türkiye'yi bilinmeyen âkibetlere sürüklemekle», hattâ, bir zamanlar kendilerinin pek içli dışlı oldukları «Dev-Genç'i partiye kaydetmekle» suçladılar ve gûya bunu protesto amacıyla CHP'den ayrıldılar.

Örneğin, reformlar konusunu hatırlayınız. Ecevit ve arkadaşları Türkiye'de gerekli ekonomik ve toplumsal alt-yapı değişikliklerinin ancak genel oyla gerçekleştirilebileceğini, artık Atatürk dönemine benzer bir sivil-asker yönetimine imrenilmemesini, bunun çağının geçtiğini savundukları zaman, aydın kamuoyunun büyük bir bölümü, bu arada bazı CHP'liler, onları «halk dalkavukluğu», «ordu düşmanlığı» ile suçlamışlardı. İsin acısı şudur ki, zaman geldi, bir sıralarda dikta yönetiminin en ateşli savunuculuğunu yapan bu CHP'liler, Ecevit'i «demokrasi düşmanı», «diktacı» olmakla

suçladılar; hattâ, hiç yüzleri kızarmadan, bu gerekçe ile partiden istifa ettiler.

12 Mart, Türk siyasal yaşantısında, eğriyi ve doğruyu açıkça ortaya koyan bir mihenk taşı oldu. Yalnız o kadar değil, kim tutarlıdır, kim tutarsızdır; kim içtendir, kim fırsatçıdır, onları da gösterdi. Ortadaki bütün belirtiler, Türk aydın kamuoyunun 12 Mart la birlikte doğruyu, tutarlıyı ve içteni görüp benimseydiği yönündedir.

Bunu anlamak için Türk basınına üstünkörü bir göz atmak yeter de artar bile. Gerçi sağ basının tutumunda hiçbir değişiklik yoktur. Eski bilgisizlikleri, eski yanlış değerlendirmeleri, eski kıskırtma ve suçlamaları devam edip gidiyor. Orta ve sol basında da büyük bir yalınlık, büyük bir sessizlik var. Ama, konuşulan ve yazılan kadarıyla, Türk aydınlarının artık demokrasinin ve genel oyun erdemini anlamağa, bürokratik ve diktacı yönetimlere imrenmemeyi öğrenmeğe ve halkla özdeşmenin erdemine inanmağa başladıklarını görüyoruz. Ecevit ekibinin ötedenberi savduklarını benimsemeye başladıklarını görüyoruz. Bu, hiç kuşkusuz, çok sevindirici bir gelişmedir.

Sevindirici olduğu kadar da, sağlıklı bir gelişmedir. Gerçekten, Türkiye'de demokrasi 12 Mart kayasına Anayasa yüzünden değil, bir yandan AP'nin yanlış hesapları ve beceriksizliğe, bir de Menderes örneğinin verdiği korkuya dayanan tutumu; öteyandan da, aydınların demokrasiye ve genel oya inançsızlığı yüzünden çarpmıştır. Vargı organları, özerk kuruluşlar, AP'nin tutumuna bir tepki göstermiş olmak kadar bu inançsızlık yüzünden de rejime sahip çıkmamışlardır. Yoksa, Anayasanın boşlukları nedeniyle değil... Türkiye'deki anarşi ortamı işte böyle bir zemin üzerinde yeşermek olanağını bulmuştur. Bilmiyoruz, AP, olup bitenlerden ders alıp, bundan sonraki davranışlarını ona göre düzenleyecek, düzenleyebilecek mi? Ama aydın kamuoyu, daha bir süre AP'ye katlanmak pahasına bile olsa, demokrasiye ve genel oya saygının, demokrasiyi yaşatabilmek için görevlerine daha iyi sahip çıkıp yetkilerine daha çok uymanın gereğini mutlaka anlamış görünmektedir.

Böyle bir gelişme sonunda, eskiden aydın kamuoyunun bir bölümünün desteğini arkalarında bulan Ecevit-karşın CHP'liler, şimdi bu destekten de yoksun kalmışlardır. Baska bir deyişle, artık Ecevit karşısında, ipe sapa gelmez iftiralar dışında, Ecevit'e karşı oynayacakları hiç bir kozları yoktur; tersine, şimdi Ecevit ekibiyle aydın kamuoyu arasındaki ters düşme ortadan kalktığı için, Ecevit'in kozları çok güçlenmiştir. Bu bakımdan, CHP'den istifa edenler, çok kısa bir sürede, inönü'yü yanıtlan kalemlerin dışında, hiçbir destekleri kalmadığını görerek, büyük bir yalnızlık içinde olduklarını anlayacaklardır.

Tabii, bunu anlayacak yetenekte iseler!...

A. HALÜK ÜLMAN

Sendikasının üyelikten çıkarılması konusunun bu Kongrede görüşülmesi de muhtemeldir).

■ Basın özgürlüğü için mücadelede greve gitmek zorunda ka-

lan FİJ üyesi sendikalara yardım için Federasyon çerçevesinde bir fon kurulması.

Kongre hazırlıkları ilerlemekte-dir. FİJ Kongresi dolayısıyla, bütün

dünya basınının gözünün Türkiye'ye çevrilik olacağı tahmin edilmektedir. Bunun, demokrasi anlayışımıza yeni bir hava ve ışık getireceği söylenmektedir.

MELEN, DEMİRSOY, TUNÇ: Uyuşmazlıktan greve

İşçiler

"Nezaket ziyareti"

Geçtiğimiz haftanın sonunda, cumartesi günü, saatler 14.30'u gösterirken Türk-İş'in Bayındır sokaktaki binasına giren TRT kameramanları, taşmakta oldukları film makineleri ve reflektörleri, giriş kapısının hemen yanındaki masaya bıraktılar. Hava dayanılmaz derecede sıcaktı ve bu sıcakta bir de o koca makineleri taşımak kolay iş değildi.

Bir gün önce Türk-İş galerisinde resim sergisi açmış olan iki genç ressam ise, TV mensuplarını görünce heyecanlanmışlardı; ne var ki, o sırada birer ikişer sökün eden foto muhabirleri ve gazetecilerden, televizyoncuların sergi için değil, biraz sonra Türk-İş'e gelecek olan Başbakan Ferit Melen'in ziyaretini tesbit için orada bulduklarını anladılar ve biraz bozuldular ama, Başbakan Ferit Melen, Türk-İş'i ziyareti bitince, sergiyi de gezdi de, genç ressamların neşesi yerine geldi.

Başbakanlık Özel Kaleminden o sabah Türk-İş Genel Merkezine telefon edilmiş ve "Sayın Başbakan'm saat 15'te Türk-İş'i ziyaret etmek istediği" haber verilmişti. Ashnda, Türk-İş yöneticileri, kamu sektöründe bir süreden beri devam eden ve "bire sorun" halini almak eğilimi gösteren toplu sözleşmeler hakkında görüşmek üzere, Başbakan'dan randevu istemişler, Başbakan da Türk-İş yöneticileriyle, Türk-İş Genel Merkezinde bir "misafir" olarak konuşmayı daha uygun bulmuştu.

Görünüşe göre, Başbakan Melen'in Türk-İş'i ziyareti, olağan sayılması gereken bir "nezaket ziyareti"ydi. Ama, gazete ve ajansların tecrübeli büro şefleri, "nezaket ziyareti" sırasında, önemli konuların özellikle de Karayolları Genel Müdürlüğündeki

grev kararının görüşüleceğini anlamışlar ve muhabirleriyle fotoğrafçılarını Türk-İş'e göndermişlerdi.

Makam arabası, "aşına sokak"ta.

Başbakanın siyah makam arabası, saat 15'ten iki dakika önce Türk-İş'in kapısı önünde durdu. Fotoğrafçılar koşuştular. O sokak ashnda Melen'e hiç yabancı değildi; çünkü Melen Türk-İş'in tam karşısında olan Güven Partisi Genel Merkezine yıllarca gelip gitmişti. Başbakan Ferit Melen, otomobilinden inip Türk-İş'in merdivenlerini çıkarken, Güven Partisi'nin pencerelerine dizilen partililer de Başbakanı seyrediyorlardı.

Ferit Melen'i merdivenlerin başında, Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy ile Genel Sekreter Halil Tunç karşıladılar. Hep beraber, Demirsoy'un odasına girdiler, gazeteciler de peşlerinden odaya doluştular. Başbakan, "Ben sıcaktan pek müteessir olmam ama, bu sıcak bayağı ağır geldi" diyerek sıcaklardan şikâyet etti. Bu arada, fotoğrafçılar ve TV operatörleri harıl harıl film çekiyorlardı. Sonra kapılar kapandı ve görüşme başladı.

Yarım saat kadar süren ziyaret sırasında, gazetecilerden bir kısmı, görüşme hakkında yorum yapıyordu. Bu arada bir gazeteci, "Başbakanın, Türk-İş'ten sonra, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Merkezini ziyaret edeceğini" söyledi. Bu, o kadar akla yakın geldi ki, Başbakanın koruma âmiri, izlenecek yolu saptamak için gazetecilerden, İşveren Konfederasyonunun yerini sordu. Ama görüşme bitip de Başbakan Türk-İş'ten ayrılırken, "Başka bir ziyaret yapıp yapmayacağı" sorusunu "Bugün başka ziyaret yok" diye cevaplandırınca, söylentinin asılsız olduğu anlaşıldı.

Başbakan, Türk-İş yöneticileriyle yaptığı görüşme hakkında da "bir nezaket ziyareti" dedi ve başka açık-

Jama yapmadı.

Bütün mesele: Toplu sözleşmeler!

Ashnda bu, "hem ticaret, hem ziyaret" niteliğinde bir "nezaket ziyareti"ydi. Kamu sektöründe bir süreden beri devam eden toplu sözleşme görüşmeleri çıkmaza girmişti ve görünürde de bir ümit ışığı yoktu. Yol-İş Federasyonu, Karayolları Genel Müdürlüğünde grev kararı almıştı; Tek-Gıda İş Sendikası, Tekel Genel Müdürlüğüyle yaptığı toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya varamamıştı; Maden-İş Federasyonunun, Zonguldaklı 40 bin işçi adına Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğüyle yaptığı toplu sözleşme görüşmeleri ise uzadıkça uzamıştı. Bu anlaşmazlıklar 100 binden fazla işçiyi ilgilendirmekteydi.

Kamu sektöründe toplu sözleşmeler uyuşmazlıkla sonuçlanırken, nasıl olmuşsa olmuş, Şeker Şirketi ile Şeker-İş arasında, işçilerin günlük ücretlerine 11 lira zam yapılarak toplu sözleşme imzalanmıştı. Şeker-İş Sendikası, "Şeker fabrikalarında bu yıl görülmemiş bir verim artışı olduğunu" öne sürmüştü, "Küba'da şeker üretiminin düşmüş olması yüzünden dünya şeker piyasasındaki durumdan yararlanan Türkiye'nin şeker ihraç ederek kazanç sağladığını" yetkililere hatırlatmış ve bu kazançtan "Sosyal adalete ilkelerine uygun olarak" yükülice sayılacak bir zam koparmayı başarmıştı. Özel sektörün önde gelenleri ve onlara uyan bazı kamu kesimi yetkilileri de "Ücret artışının verim artışına bağlanması" görüşünü savunuyorlardı mıydı? İşte şeker işçileri, verimi artırmışlardı; öyleyse ücret artışı da haklarıydı. Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi yetkilileri de bu görüşü paylaşmış olacaklar ki, önceleri uyuşmazlığa götürdüğü toplu sözleşmeyi, Halil Tunç'un araya girmesinden sonra imzalamışlardı. Ne var ki, sözleşmenin 11 lira ücret artışıyla imzalandığını duyan Maliye Bakanlığı yetkilileri, sert bir şekilde söylenmeye başladılar. Zaten sıkıntıda olan Maliye, bu yıl, ücret artışı için para bulamayacaktı; o yüzden de toplu sözleşmeleri "senbolik ücret artışları"yla "idare etmek" gerekiyordu. Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu'nun, 19 Temmuz çarşamba günü TBMM. birleşik toplantısından önce Mecliste, "11 lira zammı nasıl verir? Bu Şeker Şirketi Genel Müdürünü azletmek lâzım" dediğini duyan milletvekilleri vardı.

Nitekim, Müezzinoğlu'nun bu sert çıkışından tam altı gün sonra, Türkiye Şeker Fabrikaları Genel Müdürü Avni Silay'ın görevinden alındığı açıklandı.

Grev endişesi

Maliye Bakanlığının bu kesin tutumu, kamu sektöründeki öbür top-

Gönümüzün, üzerinde en çok duralan konularından biri olan, CHP'nin yeni kazanmakta olduğu kurumsal nitelik, bugüne dek ya art niyetli bazı kişiler tarafından akıl almaz benzetme ve iftiralarla aslında çok başka bir biçimde gösterilmek istenmiş, ya da bazı ters toplumsal tahliller sonucu yanlış eleştirilere hedef olmuştur.

CHP'nin herkese açık bir kitle partisi olmasını önerenler ve Türkiye'de halkın kaynaştığını halkı bölen «**imtiyaz duvarları**»nın ortadan kalktığını öne sürerek, «**sınıf partililiği**» oynayarak halkı bölmenin, CHP'yi yanlış toplumsal hedeflere sürükleyeceğini iddia edenler aslında çok önemli noktalarda yanılmaktadırlar. Bu görüşte olanların iddialarını dayandırdıkları gibi halk, Türkiye'de gerçekten kaynaşmakta ve kendi içindeki «**imtiyaz duvarları**»nı yıkmaktadır. Geçen yazımızda da belirtmiş olduğumuz gibi, ekonomik çıkarları ulusal pazar ekonomisi düzeyine çıkmış insanların siyasal ve sosyal davranışlarında birbirleriyle ve merkezî bir siyasal yapının karar alma süreciyle ilgilenmeleri ve bu bakımdan birbirleriyle kaynaşmaları kesin bir gelişme ve modernleşme göstergesidir. Davranışlarında ekonomik ve toplumsal bilincin egemen olduğu böyle bir toplumun insanların da kendilerini bölen «**imtiyaz duvarları**»nı, elde ettikleri siyasal güçle ortadan kaldıracakları açıkça bellidir.

Ama halkın ekonomik ve siyasal sistem çevresinde böyle kaynaşmış bulunması, siyasal iktidarların ve ayrıcalıklı zümrelerin baskı ve taleplerine karşı kendi çıkarlarını ve haklarını savunmada daha güçlü oluşu, toplumun her türlü farklılaşma ve çıkar değişikliklerinden tamamen arınmış olduğunu bize göstermez. Gelişen, modernleşen, yoğun işbölümü ve ihtisaslaşmayla büyüyen her toplumda mutlaka farklı çıkarlar ve o farklı çıkarları yansıtan farklı siyasal ve toplumsal görüşler olacaktır. Böyle bir ortamda tarımsal ürünü başkaları sağlamakta, tirenleri ve uçakları başkaları işletmekte, fabrikalarda başkaları çalışmakta, dükkânları ve büroları başkaları işletmektedir. Bu değişik üretim birimlerinde çalışan insanların diğer birimlerde çalışan insanlardan bazı farklı ekonomik ve sosyal çıkarları olması beklenebilir. Gerçi bu insanların her biri, aynı toplum içinde, bir bayrak altında ve aynı devletin uyruğu olarak, tasada, kıvançta ve ülküde bir insanlar olarak yaşamaktadırlar ama, bu insanlardan üreticilerin, mallarını pahalıya satmak, toptancıların, bu malları ucuza kapatmak işverenin işçilerini ucuza çalıştırmak, işçilerin de işverenden fakla ücret koparmak eğiliminde oldukları da bir gerçektir.

İşte bu farklı çıkarlar, toplum ne kadar kaynaşmış olursa olsun, varlıklarını her zaman sürdüreceği ve toplumun gelişme dinamiğini ve siyasal çekişmelerini oluşturacak unsurlar olarak belireceklerdir. Toplum modernleştikçe gelişen ve güçlenen sendikalar, halkı bütünlleştirme gayesiyle ortaya çıkmamaktadırlar. İşveren sendikaları da, işçi sendikaları da, işverenlerin

CHP ve kitle partisi yutturmacası (2)

ve işçilerin kendi ekonomik çıkarlarını birbirlerine kabul ettirme araçları olarak görev yapmaktadırlar. Bir anlamda, bu çıkar çatışması bu kurumlar eliyle barışçı bir yoldan uzlaştırılmaktadır, ama bu, hiç bir zaman, farklı görüşlerin ve çıkarların ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Çatışmasız ve farklılaşmanın getirdiği değerlerin çekişmediği bir toplum, ya mutlak uyuşum üzerine kurulmuş bir ütopya, ya da şişeden çıkacak cinin her problemi çözdüğü bir masal diyarı olacaktır.

Böyle bir şey mümkün olmadığına göre, halkın bütünlleştiğini iddia edenler ve bu nedenle CHP'nin de herkese açık bir kitle partisi haline dönüşmesini savunanlar büyük bir yanlış içerisindedirler.

Yanlış başlıca şu iki noktadadır :

a) Gelişen toplumlarda çıkarlar farklılaştığı için bu farklı çıkarları barış içinde uzlaştırma zorunluluğu doğar. Bu anlamda, çatışmanın modern siyasal ve sosyal kurumlar eliyle uzlaştırılması başka şey, ortadan tamamen kaldırılması başka şeydir. Toplumdaki barış haline ve değişik çıkarların demokratik ve plüralist bir rejim içerisinde bir arada yaşamasına bakıp bunu mutlak bir uyum hali olarak görenler bilimsel bir yanlış içerisindedirler.

b) Kitle partisi, iddia edildiği gibi, kapıları herkese açık bir parti değildir. Belki çok gelişmiş tüketim toplumlarında bu niteliğe biraz daha yaklaşmıştır ama, özellikle, gelişmekte olan toplumların kitle partileri herkese ve her farklılaşmış çıkara açık parti değildir. Bu anlamda bir kitle partisine insanlar hep aynı sınıftan gelmezler ama, değişik sınıf ve gruplardan çıkarları genel anlamda eş doğrultuda olan, birbirleriyle çıkarları keskin çatışmayan insanlar gelirler. Aksi halde, herkese her şeyi vaadederek iktidara gelmiş bir kitle partisinin belirli bir iktidar anlayışı ve programı olmayacağı gibi, tutarlı bir biçimde yürüteceği siyasal bir programı da olamaz.

Bu açıklamaların ışığında CHP, gelişen bir toplumda, toplumdaki ekonomik ve sosyal farklılıklara dayanan bir muhalefet partisi ve de bir iktidar alternatifi olmak istiyorsa herkese açık bir kitle partisi olarak değil, ancak eş doğrultudaki değişik çıkarlara açılan bir parti olarak Türk siyasal hayatına katılabilir.

Aksi halde, modernleşen bir toplumun sağlıklı bir şekilde geliştirdiği uzlaşma haline bakıp buna yanlış bir biçimde «**mutlak uyuşum**» teşhisi koymak ve kitle partilerini olmadık bir şekilde tanımlayıp, CHP'yi bir kavram kargaşalığının simgesi haline getirmek ne CHP'ye, ne de korunması ve geliştirilmesi için çaba sarf edilen Türk demokrasisine yarayacaktır.

AHMET N. YÜCEKÖK

bu sözleşmelerde anlaşmaya varmayı güçleştiriyordu. Şu anda, yumurtanın kapağı geldiği kuruluş ise, Karayollarıydı. Hükümet, sıkıyönetim bölgeleri ile, deprem felâketine uğramış dokuz ilde konulmuş grev yasağı yüzünden

grev uygulamasının güçleştiğini düşünmüştü ama, yetkililer, bu bölgeler dışında yapılacak bir grevin de Türkiye'nin karayolu ulaşımını felce uğratabileceğini hatırlatmışlardı. Örneğin Bolu'da grev yapılmasını engelleyen

bir durum yoktu ve burada yapılacak grev, Ankara - İstanbul karayolu ulaşımını durdururdu. Üstelik, şimdi turizm mevsimiydi de... Grevin üç ay ertelenmesi mümkündü ama, o zaman da kış gelecek ve devamlı bakım iste-

TURHAN SELÇUK

YENİ PARTİ

yen yollar grev yüzünden büsbütün kapanacaktı. Yani, Karayollarında yapılacak bir grev, her zaman herşeyi altüst etmeğe yetiyordu.

Başbakan, Türk-İş'i ziyaret ederken, bu konuyu tatiya bağlamak istiyordu. Eski bir Maliyeci olarak, zam vermenin mümkün olmadığı görüşünü o da benimsiyordu. Ama Türk-İş de "Fiyatların son iki yılda yüzde 40'a yakın bir artış gösterdiğini, bu şartlar altında işçinin aç kalacağını, dolayısıyla verimin giderek azalacağını" söylüyordu. "Bu da sosyal bir devletin Başbakanlık koltuğuna oturan kimsenin kolay kolay gözden uzak tutamayacağı bir husustu. İşçinin, artan fiyatlar karşısında korunmaya hakkı olduğunu kabul etmek, en ileri işveren dostunun bile, istemese de kabul etmek zorunda olduğu bir gerçektir ve Başbakanın bu gerçeği haydi haydi kabul etmesi gerekirdi."

Kritik bir nokta

Melen, iki taraf arasında kalmıştı. Üstelik kendisine, Karayollarının yanı sıra, Tekel Genel Müdürlüğü ve Zonguldak Kömür İşletmesinde de aynı sonuçla, yani grevle karşılaşacağı hatırlatılınca, Başbakanın düşüncesi büsbütün arttı.

Başbakanın, Türk-İş'i ziyareti 22 temmuz günüydü; iki gün sonra, yani 24 temmuzda ise, Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu'nun yürürlüğe giriş yildönümüydü. 1963 yılında bu kanun tasarılarını hazırlatıp Meclise sevkedilen Kabinenin bir üyesi olan Melen, o sıralarda kanunun çıkmasından yana olanlarla karşı görüştekilerin Bakanlar Kurulunda yaptıkları sert tar-

tışmaları hatırlayıp, kendi kendine, "haklı çıktım" demektedir, bilmez ama, Başbakan olarak hem de Maliyeci bir Başbakan olarak, güç durumunda bulunmaktadır. Üstelik, henüz sert çıkışlar yapmağa başlamamış olan Türk-İş'in hücumu geçmesi, Melen'i kendi partisinin de baskısıyla karşı karşıya bırakacaktır. Feyzioğlu'nun, kendi partisinden bir Başbakanın, seçimlere bir yıl kala işçilerin tepkisiyle karşılaşmasının yaratacağı zararları düşünceği ve bunu önlemeye çalışacağı; öbür yanda ise, AP'nin "Ben işbaşında olsaydım, işçilerin haklarını verirdim" temasını, işçi çevrelerinde ustaca işleyeceği bugüne kadar edinilmiş tecrübelerden anlaşılmaktadır.

Bütün bu muhtemel gelişmelerin yanı sıra, 100 binden fazla işçi de, resmi rakamlara göre, iki yılda yüzde 38,6'ya bulan fiyat artışının bütçelerinde açığı büyük gediği kapatacak bir zammı beklemektedir.

TOPLUM baskıya geçerken, Hükümet yetkilileri ile Türk-İş arasındaki görüşmeler devam ediyor ve Yol-İş Federasyonu, grev hazırlıklarını sürdürüyordu.

Pahalılık Varan : 1 !

Ah şu fiyatlar!

25 temmuz salı günü TRT televizyonu haberlerini dinleyenler, pahalılıktan şikâyetçi olanların arasına İzmir Ticaret ve Sa-

nayi Odası Başkanı Dünder Soyer'in de katıldığını öğrendiler. Soyer, pahalılıkla mücadele için tedbir alınmasını istiyordu.

Tüccar ve sanayicilerin resmî kuruluşu olan Ticaret ve Sanayi Odaları yetkilileri, zaman zaman bu yolda yaptıkları çıkışlarla, pahalılıktan yakınır, fiyat artışlarının suçunu, hammaddelerin pahalı oluşuna ve işçi ücretlerine bağlarlar. Bu suretle de pahalılığın sorumluları arasından kendilerini sıyıırırlar.

Bu şikâyetler, sanayicilerin, çok pahalı olan hammadde ve yüksek işçi ücretleri yüzünden, mamüllerini çok pahalıya malettiklerini, hattâ kendilerinin, kâr etmek bir yana, zarara uğradıklarını, sırf si-neye çıktıklarını ortaya koymaktadır!

Yurdumuzda hammadde fiyatları gerçekten —ama gerçekten!— çok yüksektir. Dilerseniz, iki örnekle hammadde fiyatlarının ne kadar yüksek olduğunu ve mamüllerin nasıl zararına, ya da çok düşük kâr-la satılmakta olduğunu görelim.

Birlikte yapalım

Şimdi size iki formül sunuyoruz. Bunlardan birincisi, plâstik badana boyacısının nasıl yapıldığını ve hammadde fiyatlarını vermektedir.

50 litre suyu bir varile doldurup, içine 16 kg. plâstik tutkal atın ve karıştırın. Sonra, 2 kilo arap sabununu 3 litre ılık suda eritip, varildeki suya ilâve edin. Bir başka kaptaki 1 litre suda 10 tane «dylon» kumaş boya kapsülünü eritin. tül-

bentten süzerek varile dökün ve iyice karıştırın. Son olarak da 50 kg. (iki torba) ince öğütülmüş kaba üstübeçi varile dökün ve sopa ile adamakıllı karıştırın (dalgasız boya elde etmek için çok iyi karıştırmak şarttır). İşte, piyasada «plâstik dispersiyon boyası» diye reklâm edilen bir çeşit boyayı elde etmiş oldunuz.

121 kg. boyanın size kaç mal olduğunu öğrenmek isterseniz, bir maliyet hesabı yapalım :

50 litre su	1,— TL.
16 Kg. tutkal	180,— TL.
2 Kg. arap sabunu	10,— TL.
10 kapsül boya	30,— TL.
50 Kg. üstübeç	38,50 TL.
Toplam:	259,50 TL.

Bu rakama 40,50 TL. (fazlasıyla) de nakliye ve işçilik ekleyelim; toplam: 300 TL.

Bu suretle, 121 kg. boyanın hammaddesi ve işçiliği, perakende satış fiyatlarıyla 300 TL. olmaktadır. Kilosu 248 kuruş. Oysa, aynı boyanın kilosu, piyasada, takriben 15 liraya satılmaktadır. Hazırladığımız 121 kilo boyanın piyasa değeri 1815 (binsekizyüzonbeş) liradır. Kârınız 1.515 (binbeşyüzonbeş) lira, bir başka ifade şekliyle, yüzde 600'dür!

Hammadde fiyatları ne kadar yüksek ve kâr oranı ne kadar az, değil mi?

Uyu tosunum uyu!

Şimdi ikinci formülü görelim :

Piyasada «plâstik parke cilâsı» adı ile ve kiloluk kutularda 35—45 liraya satılan plâstik cilâyı yapmak ise, plâstik badana boyası yapmaktan daha kolay. Bir tenek (20 lit-

re) benzol içine 2 kg. polistren granülleri atıp, bir sopayla karıştırın. 20-25 dakikada tamamen eriyen bu karışım, piyasadaki parke cilâsidir.

Kaç mı mal oldu?

Perakende fiyatlarla hesaplayalım :

20 litre benzol:	35 TL.
2 kg. polistren:	24 TL.
Toplam:	59 TL.

Nakliye ve işçilik için de 16 TL. koyalım, toplam 75 lira olur. 20 kilo parke cilâsını 75 liraya elde ettiniz, yani kilosu 375 kuruş. Elinizdeki bu cilânın piyasadaki değeri 800 liradır. 25 dakika içinde 75 lira sermaye ile kârınız 725 liradır!

Hammadde fiyatları çok yükselmiş, değil mi?

Bu formülleri istenildiği kadar artırmak mümkündür. Aklınıza gelen ve gelmeyen herşeyde aynı kazanç oranları ile karşılaşacağınızdan kuşkunuz olmasın.

İşte yurdumuzda pahalılığın nedenleri, işte yüksekliğinden şikâyet edilen hammadde fiyatları ve işte kâr oranları!..

İnşaat

Büyük müteahhitler

1972 yılının, şimdiye kadar 1 milyar 600 bin metrekare tutan inşaatlarından birisi, geçtiğimiz hafta cuma günü, yirmi saniye içinde çöktü. Başkentte, Abidinpaşa semtindeki altı katlı yapının dört katı, düşük yevmiyeli ve

sigortasız 6 inşaat işçisine bir anda mezar oluverdi. Birisi ağır yaralı olmak üzere, diğer 6 işçi de tesadüfen kurtuldu. Ankara Belediyesinin, Karayollarının, Askerî birliklerin vinçleri, kepçeleri, buldozzerleri, iki gün bir gece, enkaz kaldırmak ve altından ceset aramak için seferber oldular. Çünkü inşaatı kaç işçinin çalıştığı ve bunların kimlikleri bile belli değildi!

Ankara'da o sırada beton dökmekte olan inşaatların sahipleri, kalfalar, mimarlar, mühendisler, merak ve endişe içinde, olay yerine koştu. Niçin çöktü bu koca inşaat? Enkaz altında kaç kişi can vermişti? İnşaatın müteahhidi neredeydi? Herkesin kafasındaki sorular bunlardı.

Abidinpaşa'da çöken dört kat, 1972 Türkiyesinde insanoglunun ne kadar tesadüfi yaşadığının bir örneğidir. Olay ne ilkti, ne de son. 1957 yılında, 3000 kişilik Ankara kapalı spor salonunun çöküşü eğer 24 saat öncesine rastlanmış olsaydı, aralarında o günün Cumhurbaşkanı da olmak üzere 3000 kişiden bir tekinin bile sağ çıkması mucize sayılacaktı. Yapı, altında kimse bulunmadığı bir sırada çökmüş ve kaza sadece 5 milyonluk —o günün parasıyla— bir zararla atlatılmıştı. Gazeteler, günlerce, sorumlu aradılar. Tahkikat dosyasının hazırlanması üç yıl sürdü. Sonunda, müteahhit (Abidin Mortaş), eceliyle öldü de, sorumlu aramak gereği de ortadan kalktı!

Şimdi de, Abidinpaşa'da çöken inşaatın sorumlusu aranıyor. Ama aslında, kaçan müteahhit Avni Taşpınar bu olayın tek sorumlusu mudur? Yakalansa ve de ceza yese, mesele halledilecek midir? 1972'nin Türkiyelisi, tesadüfen yaşamaktan kurtulacak mıdır?

Yap-Sat düzeni

Bu olay, aslında, ülkemizde inşaat sektörüne hakim bulunan düzenin kaçınılmaz bir sonucudur. Bu düzenin inşaatçılar arasındaki adı, «yap-sat» düzenidir. Yapı, daha temel ihtiyaç sahiplerinin tasarruflarından ve kredi olanaklarından finanse edilmektedir. Müteahhit, daha birinci katı çıkmadan, iskeleye bir «Satılık Daireler» tabelası yerleştirmekte ve müşteriden avans çekerek inşaatı tamamlamaktadır. Bugünün Türkiyesinde on dairelik apartmanı elli kişiye ayrı ayrı sattığı için cezaevini boylayan «büyük müteahhitler» vardır. Ama bunların sayıları, dışarda bina üstü ne bina yapan «daha da büyük müteahhitler»den bir hayli azdır.

1971 yılında 7 milyar Türk lira-

Özgür İnsan

aylık dergi

■ bir sanayicinin görüşü

BÜLENT ECEVİT'İN BAŞYAZISI:

■ demokraside bunalım
■ osmanlı çağında "oy"
■ anayasa ve CHP'deki gelişmeler...

Yakında çıkıyor

Heyûlâ yaratmak

Sıkıyönetim iki ay daha uzatıldı, ülkemize ve ulumuza hayırlı olsun, diyelim. Ben sıkıyönetimlere alışkınım, aklımın erdiği, yazmaya başladığım 1940 yılından beri bilirim. Kaç sıkıyönetim görmüşümdür, dememişimdir. Komutanların işine karışmadığınız sürece, komutanlar size karışmazlar. Yalnız şu politikacıların işine de karışmıyacak mıyız? Elbette onların sözlerini eleştireceğiz. Sıkıyönetimin uzatılması kararı alınırken, baktım, konuşmacılardan Kargılı ile Aybar'ın sözlerine basınıımız hemen hemen hiç yer vermedi. İç işleri Bakanının sözlerini öğreneceğiz de, ona karşı çıkanların sözlerini öğrenmiyecek miyiz? Bu ne biçim basın anlayışıdır? Bir de meslektaşlarımız «Basın Ahlak Yasası»ndan sözederler. Bu yasa birine yer verir, birine vermez mi? İçişleri Bakanının sözlerini öğrendiğimiz gibi ötekilerin de sözlerini öğrensek ne çıkar yani? Kıyamet kopmaz ya, sonunda sözdür, okur geçeriz. İçişleri Bakanı, her polisiye olayı bir sıkıyönetim gerekçesi saymaktadır. Polisiye olaylar bitmeyeceğine göre, İçişleri Bakanına göre, sıkıyönetim de sür-git olacaktır. Buna can dayanmadığı gibi, görev alanlar da dayanamazlar. Sayın Demirel, her baş ağrısının aspirinine tedavisinden boşuna yakınmıyor. Belli ki o dahi artık dayanamaz olmuştur. Anlaşıyor ki, MGP ile DP bu gidişten çok memnunlar. Onların da sloganı, antikomünizmdir. Bu gıdayla beslenmeseler zâfiyetten yok olup gidecekler.

Unesco'nun kitap yılını yaşıyoruz. Kargılı, aydınların kitap okuyamamalarından yakınıyor. Dünyada bizde olduğu kadar kitap yasaklaması var mıdır? Varsa, ödeşiriz. Hem önceki yıl kitap okuduk da ne oldu, bundan sonra da okumayıveririz, olur biter. Aybar da işkenceden söz ediyor. Poliste sanıklara işkence yapıldığı sıkıyönetim mahkemelerinde açıklandı. Orda acıklanmasa nereden bilecektik? İlgililer bunun mahkemelerde değil, karakollarda olduğunu söylediler. Karakollarda yapılan işkenceler için de Nihat Erim'in Başbakanlığı döneminde koğuşturmaya geçildi. İstanbul'da Siyasi şubenin müdürü, işkence söylentileri üstüne görevinden alındı. Karakollarda işkence yeni bir örnek değildir. Eskiden beri vardır. 1946'da demokrasiye geçtiğimiz zaman, Demokrat Partinin meydanlarda malzemesi, tabutluklarda yapılan işkencelerdi. Turancılara işkence yapmışlardı, solculara işkence yapmıştı. Ne oldu, unutuldu gitti. Onun için, işkence önemli değildir. Söylenir, konuşulur, sonra unutulur. Mesele, birine yapılan işkenceyi öteki insanın vicdanında duymasıdır. Bazıları boşuna zahmet edip Avrupa Konseyi'nde ter dökmüşler. «Bunlar, bizde minelkadim olağandır.» deyip geçiştirebilirlerdi de... Aybar, Anayasa gereği kimseye işkence yapılamıyacağını söylerken, DP' liler : «Onlar komünist!...» diye bağırmişler. Aybar, şu cevabı vermiştir : «Anayasamıza göre komünistlere de mürtecilere de işkence yapılamaz...»

Her şey demokrasi için yapıyor tabii!... Demokrasi, demokrasi... Sadece DP, MGP, AP için mi, yoksa hepimiz için mi demokrasi? Eğer hepimiz için demokrasi ise, Kargılı ile Aybar için de olacaktır.

Onlar da, Parlamento gibi yüce bir yerde çıkıp, güvenlikle düşüncelerini söyleyeceklerdir. Azınlıkta kalanlar düşüncelerini söyleyemeyecekler midir? Bunun ne kadar acı bir iş olduğunu karşı çıkan sözcü de çok iyi bilir. Bir dönemde azınlıkta kalmış, çoğunlukta bulunan partiye karşı düşüncelerini söylemek istemişti de, kürsüde konuşurken Menderes'in militanları az mı üstüne yürümüşlerdi? Bugün gerçi sözcü çoğunlukta değil ama, nedense güçlü kimselere ardını dayadıktan sonra, kürsüye çıkıp veryansın ederken eski günleri hatırlamaz oluyor.

Bir heyûlâ yaratıp, onu da topluma öcü diye gösterdikten sonra konuşacak çok söz bulursunuz. Bir zamanlar, bugünkü oturmuşluğuna erişmeyen Avrupa'da da bir heyûlâ dolaşmış, kralları, imparatorları, prensleri korkutmuştu. Sonra ne oldu? Krallar, imparatorlar, prensler gittiler, heyûlâ olmaktan çıktı.

Çoğunluğu elinde bulunduran parti, demokrasiyi kendi kuralları içinde işletmek için çırpınıyor. Gerçi kendine özgü bazı yenilikler istiyor. Bu, sonunda onun isteğidir. Bir baskı değildir. Baskı olsa bile demokratik bir baskıdır, gene demokratik yöntemlerle bir çözüme ulaşır. Demokratik yöntemler bir kez bozulmaya görsün, ondan zararlı çıkan gene demokrasinin ken dişi olur. Bunca deney, bunu açık seçik göstermiştir. Demokratik bir bunalıma giren toplumun, bu bunalımdan çıkma yolu da gene demokratik işlemleri usulünce işletmeyle bulunabilir. «Siz isterseniz hilâfeti bile getirirsiniz...» demişlerdi. Hilâfet gelebildi mi? Gelemedi... Yıkılmaz armada gibi milyonlarca oya dayananlar yerlerinde kalabildiler mi? Kalamadılar. Çünkü bütün yaptıkları, bir toplumun alışkanlığına ve yaşam kurallarına aykırıdır. Toplumlar büyük feylosoflar çıkarmayabilirler. Fakat kalabalıkların yarattığı, ürettiği bir felsefe vardır. O felsefe işler. Ona aykırı, ters düşen gider. Belki bir günde, iki günde gitmez ama, sonunda kesinkes gider. Toplumun ortak felsefesine karşıdır. Bizim toplumumuz sessizdir. Yılların birikimi bir tevekkül ortamında yaşar. Hemen hiç bir şeye başkaldırmaz. Halkçı, genel kültürümüzün içinde başkaldırmazlık yoktur. Büyük devrimler, büyük kargaşalıkları da günü gününe yaşamamış, geriden izlemiştir. Fransız devrimine ve yanibaşımızdaki Sovyet devrimine çok yıllar sonra bakabilmişizdir. Bu devrimler, yöneticilerimizi ve toplumumuzu sıcağı sıcağına ırgalamamıştır. Her şeye tevekkül içinde bakmışızdır. Ama hep öyle de gitmemiştir. Bugün toplumumuzun alınyazısı olan tevekkülü kendi çıkarları için sömürenler, bunun böyle gideceğine bel bağlamasınlar. Haberleşme araçlarının hızlandığı bir dönemde yaşıyoruz. Haberler toplumumuzda iz bırakacak, ses verecektir. Güçlü yönetici bu hızı gören, bu sesi duyardır: bir heyûlâ, bir umacı, bir öcü ile bir toplumu oyalayan değildir. Tarih, ancak ondan ders almasını bilenlerin işine yarar, yoksa okullarda sınav vermek için öğrenenler de tarih okurlar.

İNŞAAT, ÇÖKÜNTÜDEN SONRA: 6 işçinin mezarı

sı özel inşaat sektörüne yatırılmıştır. 1972 yılının ilk üç ayında 677 milyon liralık inşaat yapılmıştır. Ankara, İzmir ve İstanbul gibi büyük kentlerde yapılan inşaatların hemen hemen yüzde 90'ı yap-sat düzeninin bir ürünüdür ve bu yapıların fennî sorumluluğu bir garip bilmecedir. Ankara, İstanbul ve İzmir'de yüzlerce mimar işsiz gezerken, mantar gibi yerden bitme bir takım mimarlık ve mühendislik büroları, tek tip projelerin altına 500 ile 1500 Türk lirası karşılığında imza atarak, inşaatın fennî sorumluluğunu kabullenmektedir. Mühendisler mimarların, mimarlar mühendislerin projelerini gözü kapalı imzalamakta, formaliteler sadece kâğıt üzerinde yerine getirilmektedir.

Bina yapımının denetiminden birinci derecede sorumlu olan belediyeler ise bu konuda tam anlamıyla «allahlık»tır. Şehirlerdeki bina yapımı, belediyelerin ellerindeki kadro, malî olanaklar, yetkiler yönünden denetleme sınırının çok ötesindedir. Denetim, birkaç büyük kentin dışında, yok denecek kadar etkisizdir. Birkaç büyük kentimizdeki denetimin başarı derecesi de son çökme olayından anlaşılmalıdır.

Bir denetim ki...

Başkentte yapılan, Ankara Belediyesi Yapı Kontrol Müdürlüğü tarafından denetlenmektedir. Başkent, çeşitli bölgelere ayrılmıştır ve örneğin, Kavaklıdere ve Çankaya'daki yapılar bir tek memurun denetimine bırakılmıştır. Belediyenin denetim yetersizliğinin en belirgin bir örneği, Ankara'daki Karşıyaka yerleşmesidir. Belediye sınırlarının hemen kıyısında, imar sınırlarının içinde ve imar faaliyetlerinin tama-

men Belediyenin sorumluluğu altında olduğu ve bütün bunlara karşılık buradaki gelişmeleri Belediyenin eli kolu boğlu seyrettiği 100 bin kişilik yeni bir yerleşme, son birkaç yıl içinde kendiliğinden doğmuştur.

Bugün Karşıyaka semtinde bulunan binlerce yapı, Ankara imar yönetmeliğinin hiçbir maddesine uymamaktadır. Bu yerleşme karşısında Belediyenin katkısı su, elektrik, ulaşım gibi altyapı hizmetlerini götürmek ve bu hizmetleri götürürken de törenler tertiplemeştir!

Her türlü teknik kural ve denetimden uzak olarak, yönetilen inşaat işlerinin denetlenmesi, —tıpkı Abidinpaşa'da olduğu gibi—, can ve mal kaybının önlenmesi, Mimar ve Mühendis Odaları gibi meslek kuruluşlarının sürekli talepleri arasında yer almaktan öteye gidememiştir.

Burdur ve Bingöl depremleri sırasında İmar ve İskân Bakanı Selahattin Baburoğlu'nun, kurulacağını söylediği «Yapı Polisi»nin sözde kalması bir yana, yapı faaliyeti üzerindeki denetleme her geçen gün biraz daha zayıflamaktadır.

İşte Ankara Belediyesi

Örneğin, Ankara Belediyesinin esasen sınırlı olan denetim olanakları, birbuçuk yıl önce yapılan bir değişiklikte daha da zayıflatılmıştır. O zamana kadar 6-7 bölgeye ayrılarak çalışan Bölge Kontrol Şubesinde, denetim işlerliği, genişliği yönünden bu bölgelerin savısının daha da artırılması gerekirken, Şube tek bölgeye indirilmiş, böylece, fiilen etkili bir denetim yapılabilmesi olanaksız duruma getirilmiştir.

«Yap-sat» düzeni içinde, teknik elemanların, yapı faaliyetine katkı-

sı, belirli formalitelerin yerine getirilmesindeki kanunî zorunlukların karşılanması amacıyla olabilmekte; teknik elemanlar, yapı uygulaması içinde eğilimlerinin gereği olan görevleri yerine getiren kişiler olarak değil de, formalitelerin karşılanması için «imza» atan kişiler olarak kabul ettirmeye çalışılmaktadır.

Bugün Ankara'da, bir inşaatın fennî sorumluluğu karşılığında teknik elemanın alacağı ücret, bütün inşaat süresince 500 ile 1500 TL. arasında değişmektedir. Böyle düşük bir ücret karşılığında gerçek anlamda sorumluluk yüklenmek, inşaatın bütün gelişmesiyle ilgilenmek elbette ki mümkün değildir. Ancak, denetim eksikliği ve «yap-sat» düzeni bir fennî sorumlu için bundan daha fazla bir ücret ödemeyi gerektirmemektedir.

Şehirlerimizdeki yapı üretimi bugünkü başıboş durumu sürdürdüğü sürece, yeni binaların çökmesi, önemli bir deprem vukuunda ağır can ve mal kayıplarına uğranılması kaçınılmaz bir tehlike olarak kalacaktır. Ve Türkiye'de yaşayanlar, tesadüfen yaşamaya devam edeceklerdir. TOPLUM, önceki sayılarında bu konuya eğilmiş ve iş kazalarının büyük bir kısmının inşaat sektöründe bulunmasına dikkati çekmiştir. Kaldı ki, TOPLUM'un ele aldığı iş kazaları, sigortalı işçileri ilgilendiriyordu. Bir de sigortasız işçiler sorunu var ki, bu, inşaat kesimindeki iş kazası oranını daha da yükseletmektedir.

Bütün bunlara karşı, alınan tedbir nedir?

«Büyük müteahhitler», «ölen ölür, kalan sağlar bizimidir» deyip, işlerine devam etmektedirler.

CHP

İstifa katarı

İri yapılı, kalın enseli, kıvrıkcı saçlı, gözlüklü adam, uzun masanın çevresini dolduran gazetecilere. «ızdırıp dolu» bir ses tonuyla, elindeki dört sayfalık yazıyı okuyordu: «Baba ocağım terketmenin yürek acısı içindeyim.»

Sıra, bu cümlelerin okunmasına gelince, baba ocağımı terketen adam kekeleye, hıçkırmağa başladı. Sesi kısıldı.

«— Özür dilerim» diye fısıldadı.

Kahn çerçevesi gözlüğünü çıkarttı. Önce, gözlük camlarındaki buğuyu, sonra da ıslak kirpiklerini ak mendiliyle sildi, arka arkaya göğüs geçirdi.

Ağlama geçmişti. Elindeki yazıyı okumağa devam edebilirdi.

Bu duygusal sahnenin kahramanı, şimdiki İzmir senatörü Necip Mirkelamoğlu'dan başkası değildi. Parlatonun Basın bürosunda düzenlediği basın toplantısında, arında bir çay bardağı dolusu göz yaşını bırakarak, CHP'den istifasını gerçekleştirdi.

Propaganda katarı

CHP Genel Merkezine karşı «savaş» ilân eden Kemal Satır ve arkadaşları, bir yandan «hücum üstüne hücum» tazelerken, öte yandan da, düzenledikleri «istifa katarı»nı hızla yürüteceklerdi. Kemal Satır ve eski Radyo bakanlarından Ali İhsan Göğüş'ün çizdiği stratejiye göre, propaganda katarına binen parlamenterler, teker teker istifa edeceklerdi. Böylece, katar yoluna devam ettikçe, püskürtülen suçlama, dumanlarıyla CHP yıpratılacak, bir yandan da çıkarılan gürtlülerle, kamuoyu meşgul edilecekti.

Uzun süreden beri sabır örneği kesilen CHP Genel Merkezi, propaganda katarının artık ölçüyü kaçırdığına karar verdi. Parti Meclisi, derhal toplantıya çağrıldı. Toplantıda, «Bölücüler»in, «tedbirli ihraç» isteğiyle Yüksek Haysiyet Divanına verilmeleri kararlaştırıldı. Partiden atılmaları istenenler şunlardı:

Kemal Satır, Ali İhsan Göğüş, Orhan Kabibay, Necip Mirkelamoğlu, İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, Nurettin Özdemir, Celal Sungur ve Muallâ Akarca.

Propaganda katarının, tahribatına devam etmesine daha fazla izin verilmeyecek ve yolu çevrilecekti. Ertesi gün katar raydan çıktı. Arkasından, dökülmeler başladı. Haysiyet Divanı önüne çıkmaya yükleri götüremeyen İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, «coplu parlamenter» Selâl Sungur, 14'lerden, Türkeş'in eski kader arkadaşı Orhan Kabi-

KILAVUZU KARGA OLANIN..

Hey Tanrım! Körükörüne düşmanlık gözü karartınca, insanın yapamayacağı dönüş var mı?

Hazret, daha düne kadar, «solcu olmak, adam olmak demektir» diyor; sosyal demokrasinin başlıca savunucusu olarak geçiniyordu. Bu arada, İsveç sosyal demokrasisini de, ikide bir, örnek rejim olarak gösteriyordu.

Ama gün geçti, hazretin hiç sevmediği Ecevit, CHP Genel Başkanı oldu, CHP'nin de sosyal demokrasi doğrultusunda bir parti olarak gelişeceği anlaşıldı. Aaa, hazret o zaman sosyal demokrasiye de düşman kesilmez mi? Eskiden «yeryüzü cenneti» saydığı İsveç'i «cehennem» ilân etmez mi?

Ashında amaç İsveç'i değil, «komünist» diye yutturamadığı Ecevit'i bir başka cehennem düzeninin savunucusu durumuna düşürmek.

Adamın sırtında yumurta kufesi yok ya!

Bir çocuk, tekerlemesinin dediği gibi: «Dön baba dönelim, hacılara gidelim!»

bay ve Nurettin Özdemir, istifa bayrağını çektiler. İstifa bayrağını çekerken de olanca güçleriyle bağırıp, CHP Genel Başkanı Ecevit'i «marksist» olmakla suçlamayı unutmadılar!

Dördüzleri, bir gün sonra, Mirkelamoğlu ile Bayan Akarca izledi. Böylece, vagonların çoğu kardan kopmuş, geride sadece lokomotif ve furgondaki ateşçiler kalmıştı.

Radyo Bakanının son feryadı

Katarın darmadağın olmasından iki gün sonra, sabah gazetelerini açanlar, eski Radyo Bakanı Ali İhsan Göğüş'ü, serhat şehri Gaziantep'ten seslenir buldular. Bakanlığında, «sigaralı fotoğraf»ını sık sık TV'de yayınlanan Göğüş de «gazi olmuştu. Adı, «bazı gazeteler»in birinci sayfalarını boydan boya kaplayan Göğüş, istifasını açıklıyor ve «yeni bir parti» kuracağını müjdeliyordu.

Aynı gün, lokomotifin ateşçisi, Adana'dan sesleniyordu: «Ben istifa etmiyeceğim!..»

Ateşçi Kemal Satır, Disiplin Kuruluna verildikten hemen sonra Adana'ya gitmiş, örgütle (işadamları ve toprak sahipleri) temasa geçmişti. Temasları sonunda, düzenlediği basın toplantısında, «Disiplin Kurulunun kararını bekleyeceğini» söylüyordu.

«Müstafiler», kurulacak yeni parti için, zaman kaybetmeden, Genel Başkan aramağa başladılar. Kavurucu yaz sıcakları, başına ateş vurup böyle bir görevi kabul edilecek bir kimse için ideal zamandı! Ama adlarından söz edilen Gülek ve Erim'den olumlu bir cevap alınmadı. İstifa katarından dökülenler, «elden düşme» bir genel başkan adayı aramağa devam ettiler.

Ecevit'in dokunulmazlığı

«Bölücüler» cephesinde bu fişaklı olaylar gelişedursun, geçtiğimiz hafta salı günkü gazetelerin birinci sayfalarını şöyle bir başlık süsledi: «Ecevit dosyası Adalet Bakanlığına verildi.»

28 Haziran günü Ankara'da toplanan CHP Gençlik Kolları Kurul-tayında, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit bir konuşma yapmıştı. Ecevit, bu konuşmasında, köylü ve gençlik hareketlerini «meşru» gösterdiği, halkın kin duygularına hitabettiği iddiasıyla, Ankara Basın Savcılığınca kovuşturmaya tâbi tutuluyordu.

Savcılık, hazırladığı dosyayı Sıkıyönetim makamlarına vermiş, ancak dosya, «tekâmül ettirilmesi için» geri çevrilmişti. Basın Savcılığı, dosyayı yeniden ele aldı. Eksiklikleri tamamlayarak, «gereğinin yapılması» için Adalet Bakanlığına gönderdi. Gereği ise şuydu:

Ecevit, Parlamento üyesidir.

SIRTINDA YUMURTA KUFESİ YOK YA!

CHP içindeki Ecevit karşıtlarına, önce, «artık bu partide durulmaz, hemen ayrılıp yeni bir parti kurun» diyordu.

Sonra, kurulacak yeni bir partinin hiçbir şansı olmadığını anladı ve ağız değiştirdi. «CHP'den ayrılın ama, yeni bir parti kurmak için vakit henüz erken, bir süre bağimsiz olarak bekleyin, elbette vatanın milletinin size ihtiyacı olacak» demeğe başladı.

Sonra, vatanın milletinin bu CHP artıklarına ihtiyacı fiilen olmadığını görünce, şimdi yeni bir tema işliyor: «Neden ayrılıyorsunuz? Birakın sizi kovsunlar!»

Ne bu be kardeşim? Yaz-boz tahtası mı?

Birak ciddi işleri düşününce yazmana bak!

Seçim ortamı ve seçimden beklenen

HALİM DOĞAN
İSTANBUL

Yeni bir Anayasa değişikliğinin arefesinde olduğumuzun anlaşıldığı bir zamanda «seçimler» sözü, tıpkı «reformlar» gibi, somut maddeyi olgular düzeyinde gittikçe daha büyük bir önem kazanırken, zihinlerde gitgide bir fetiş haline alıyor. «Olağanüstü koşullardan olağan koşullara dönüş» temennileri arasında bir sorun hep güme gidiyor: **Dönülecek «olağan» koşulların niteliği!** Seçimlerin sonucu ne olursa olsun, bu sonuç «olağan» dönemin ana iktidar denge-

sini, iktidarın niteliğini ve sınıf çıkarları açısından göstereceği özellikleri ne dereceye kadar belirleyebilecek? Ya da, başka bir deyişle, «olağanüstü» dönemin ana iktidar dengesini, iktidarın niteliğini ve sınıf çıkarları açısından gösterdiği özellikleri ne dereceye kadar değiştirebilecek?

Bu soruların cevabı, Erim Hükümetleri zamanında olup bitenler, seçimlere uygun ortam hazırlaması istenen şimdiki Hükümet döneminde olup bitecekler, ve bütün bunların ardında yatan ana nedenler gözönünde tutulmadan verilemez.

Demokratik Anayasa durupdururken, sırf bir ayak sürçmesi, gelip geçici bir heves ya da ufak bir değerlendirme hatasından ötürü değiştirilmedi. AP Hükümetinin işten el çekmesi, Erim hükümetleri, Ana yasa değişikliği, yeni bulunan bahçiyar bir deyimle «aydınların küstürülmesi», vs... de, herhalde, sırf seçimlerin zamanında yapılmasıyla olağan koşullara dönüşüne Ferit Melen Hükümeti uygun ortam hazırlasın, sonra da **Ortanın Solu** iktidara gelsin diye olup biten işler değildi.

Bir buçuk yıla yakın bir süredir olanlar hiç olmamış sayılmayacağına göre, —atı alan bir bakıma Üsküdarı tuttuktan sonra—, artık, «olağan koşullara dönüş», olsa olsa, bugünkü fiili durumun siyasi ve hukuki müeyyidelerine bağlanmasıyla «olağanüstü koşulların» «olağanlaştırılması» olabilir ancak (Olağanüstü koşullardan, 12 Mart Muhtırasının maddelerini ve Muhtıranın siyasi hayatta hâlâ duyul-

makta olan ağırlığını anlamamak gerekir sadece. Geçen onbeş ayın siyasi, ekonomik ve sosyal uygulamaları Muhtıradan soyutlanabilecek ve de Ordunun «asli görevine dönüşü» ile geçerli olmaktan çıkacak geçici evrivakiler değildir.) Şu halde, eğer seçimler de olağanüstü nü olağanlaştırma sürecinin bir parçası olmayacaksa, seçimlerden halk yararına sonuç elde edilebileceği ni umanlar, mutlaka, olağanüstüden ve olağandan ne anladıklarını, bu arada 61 Anayasasının tümü karşısında tutumlarının ne olduğunu, hiç bir kaypaklığa ve muvazaaya açık kapı bırakmamacasına, bugünden kestirmek ve belirtmek zorundadırlar.

Serbest seçimler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından sadece bir tekidir. Her türlü demokratik sol düşüncenin tukaka tılan edildiği «aydınların küstürüldüğü» —niçin ve nasıl küstürülür aydınlar?—, sosyal demokrasinin dahi gözü kara anti-komünizm propagandasının boy hedefi olduğu ve «dağdaki çobanla şehirdeki milyonun eşit oy hakkına sahip olmalarının» en büyük «devrim» ilan edildiği bir ortamda, demokrasi ve serbest seçimin ne anlam taşıdığı ve neye yarayacağı ortadadır.

Seçim sorunu, eğer sırf ütöpik

bir serabın peşinden koşturmak değilse, sadece geçici bir taktik değil, daha çok, taktikleri tayınen bir ilke sorunudur. Kimi «ortam»larda doludizgin seçimlere koşturmak, «halkın partisi»ne, halkın daha sâlim bir «seçim» yapmasına önyak olma fırsatını da verebilir. Hal böyle iken, her ne bahasına olursa olsun seçim diye ısrar etmek, herşeyin seçimlerin yapıpı ya pılmamasına bağlı olduğu izlenimini uyandırmak, seçimlerin yapılacağı ortamı tam açıklığıyla tahlil ve teşrihten kaçınmak, ilk başta karşı çıkılan fiili duruma boyun eğmenin de ötesinde, fiili durumun meşrulaştırılmasıyla belli bir sınıfsal çıkarın hakimiyetinin teydidine âlet edilmekten başka birşey değildir. Ortanın solu hareketinin temsil ettiği sınıfsal çıkarlar açısından olduğu kadar, demokratik hareketin genel perspektifleri açısından da günümüzdeki tarihî sorumluluğu, seçimlerin yapılmasını sağlamak değil, seçimlerin ne gibi bir ortamda yapılacağını, ortamın yaratılmasından sorumlu olanların seçimlerden ne beklediklerini ve ne elde edebileceklerini bütün açıklığıyla gözler önüne sermektir. Aksel takdirde, gelecek seçimlerden ne ortanın solu hareketi, ne de halk yararına olumlu bir sonuç elde edilebilir.

Düzeltilme :

Geçen sayı bu sayfada okuduğunuz «Anayasa Üstüne» adlı yazı, Ertuğrul Günay'ındır, Ordu'dan yollanmıştır. **Düzeltilir, özür dileriz.**

TOPLUM

Hakkında dava açılabilmesi ve yargılamanın yapılabilmesi için yasa dokunulmazlığının kalkması gerekmektedir. Adalet Bakanlığı, dosyayı inceledikten sonra Başbakanlığa gönderecektir. Başbakanlık da Parlâmentoya...

Parlâmento komisyonu, daha sonra da Meclis, uygun görürse, Ecevit'in dokunulmazlığı kaldırıl-

caktır. Böylece, yargılanması için hiçbir sakınca kalmıyacaktır.

Satırcılara yeni umutlar

Şimdi, Satır ve arkadaşlarının tüm umutları, 11 Eylül sonrasına bağlı. 11 Eylülde toplanacak olan Meclis, konuyu ele alıp bir karara bağlayacaktır. Böylece Satır ve arkadaşları da yeni bir «propaganda» unsuruna kavuşmuş olacaklardır :

«Biz zamanında dememiş miydik?..»

Öteyandan, aynı Kurultayda konuşan Gençlik Kollarının eski Genel Başkanı Süleyman Genç hakkında ise dava açılmış bulunuyor. Konuşmasında, «smf mücadelesi» tezini savunduğu ileri sürülen Süleyman Genç'in T. Ceza Kanunu'nun 142.nci maddesi uyarınca cezalandırılması istenmektedir.

Dünya'da uyuşturucu madde kaçakçılığını kim yapıyor?

KADINLAR HAŞHAŞ TARLASINDA: Elveda hayatım!

Afyon kaçakçısı : U.S.A.!

Birinci Erim Hükümetinin, büyük bir ivedilikle, Türkiye'de haşhaş ekimini yasaklayarak yüzbinlerce köylü ailesini başlıca geçim kaynağından yoksun kılmağa nazırladığı günlerde, Newsweek dergisinin bir haberinde şöyle deniliyordu:

«Bir diplomat, Türkiye - Fransa yolunun, Amerika'da kullanılan eroinin büyük bir kısmını sağladığını söylemiştir. Ancak diplomata göre, Türkiye-Fransa yolu kapansa bile kaçakçılık başka bir bölgeye, muhtemelen Güneydoğu Asya'ya kayacaktır.»

Yabancı diplomatın bu görüşü doğru çıkmıştı.

Daha geçenlerde, Amerika'nın ünlü Yale Üniversitesinde Güneydoğu Asya tarihi okuyan Alfred McCoy'un, Amerikan Senatosu alt-komisyonunda yaptığı açıklamalar, herkesi şaşkına çevirdi. McCoy, Amerikan hükümetini, Güneydoğu Asya'daki uyuşturucu madde kaçakçılığında «aktif rol» oynamakla ve yaptığı kaçakçılığı «kamufle etmek» le suçluyordu.

Bu açıklamalar karşısında kendini tutamayan Senatör William Proxmire, Başkan Nixon'un «utançından yerin dibine batıp batmadığını» sormak ihtiyacını duydu.

Güneydoğu Asya tarihi öğrencisi McCoy'un açıklamaları karşısında New York Post gazetesi, «yeryü-

zünün en kirli ticareti»nde Birleşik Amerika'nın da yer aldığı gerçeğini yıllardır «herkesin bildiği bir sır» olarak niteliyordu! Amerikalı ünlü gazeteci Jack Anderson ise, «bu pis oyunda 1959'dan beri parmağımız var» diye yakınıyordu.

Yılanın başı

CIA, 1959'dan itibaren Laos'un kuzey bölgelerinde oturan Meo kabilelerini örgütlemeye başladı. Bu kabilelerden kurulan askerî birlikler, Çin ve Kuzey Vietnam'dan Tayland ve Güney Vietnam'a sızmaları önleyeceklerdi. Ancak, buna karşılık, CIA'dan bir taviz talep ettiler: Kendi topraklarında yetiştirdikleri

haşhaştan elde ettikleri baz morfinini —yani afyonu— Laos'un baş kenti Vientien'e sâlimen nakletmek. Bu nakliyat işini de CIA'nın sahibi bulunduğu Air America'nın uçakları yapacaktı.

Taraflar, sonunda anlaşmaya vardılar. Ticaret tıkr işlemeğe başladı. Laos'un kuzeyinden baz morfini yükleyen Air America'nın uçakları, yüklerini Vientien'e boşaltıyorlardı. Baz morfin burada işlenerek eroin haline getiriliyor ve buradan dünyanın dört bir yanına, özellikle Amerika'ya sevk ediliyor-du.

Bir Birleşmiş Milletler raporu-na göre, 1967 yılına gelindiğinde, Güneydoğu Asya'nın «altın üçgeni» (Kuzeydoğu Burma, Kuzey Tayland ve Kuzeybatı Laos)'nde dünyadaki afyon üretiminin yüzde 70 i sağlanıyordu.

«Câniyâne ortaklık»

Bu tatlı ticaretten aslan payını, Birleşik Amerika'nın müttefiki olan Laos, Tayland ve Güney Vietnam ordularının generalleri alıyorlardı. Laos ordusunun eski Genelkurmay başkanı General Kan Rattikon, ülkesinin kuzeyindeki afyon ticaretini kontrolü altında tuttuğunu fütursuzca açıklayabiliyordu. Aylık kazancı, 100 bin dolar civarındaydı.

General Kan Rattikon'un en önde gelen ortağı, Güney Vietnam Hava kuvvetleri generali Ki'nin kız

HAŞHAŞ ÜRETİCİSİ
Ben ne yedirem yavruma?

General Ky

General Quang

General Pao

Prösident Thieu

General Dzu

G Â

Hristiyanlığın yasak olduğu bir ülkede meydan meydan dolaşıp avazı çıktığı kadar bağıarak "ben hristiyan değilim" diye övünmek kahramanlık sayılmaz. Hatta bu tür davranışlar çok kez ayıp da kaçır. Atalarımız ne doğru söylemiş: "ibadet de kabahat da gizlidir."

Hele kendini temize çıkardığı inancına iyice kapıldıktan sonra göğsünü kabarta kabarta "Ahmet hristiyandır, Mehmet dinsizdir, Hasan gâvurdur!" suçlanmasıyla düşman bellediği kişilere saldırmak, böylece onları sindirmeye kalkışmak ayıptan da öte çirkin, çirkin olduğu ölçüde iğrenç bir davranıştır.

Gerçeğe yaklaşmanın, değişen koşullar altında daha insanca bir yaşam düzeyine ulaşmanın yolu inanç ve düşüncelere karşılıklı saygıyı karşılıklı hoşgörüyü gerektirir.

Uygar dediğimiz Dünya bu yolu bulamanın acısını Ortaçağ boyunca uzun uzun çekmiş, bin yıl karanlıklar içinde bunalmış, durmuştur. Geçmişte din kavgalarının ulusları ne kanlı iç ve dış savaşlara sürüklediğini okul sıralarındaki çocuklarımıza öğretiyoruz.

18'inci yüzyılda yerleşmeye başlayan vicdan ve düşünce özgürlüğünü batı toplumları artık yaşamın (kendi yaşamlarının) vazgeçilmez bir ilkesi olarak benimsemişler ise de az gelişmiş, daha açık bir deyimle geri - bırakılmış ülkelere bu alanda henüz emekleme çağını yaşıyor görünmektedirler.

★
★

Ünlü İngiliz düşünürü Bertrand Russel'in dinsiz olduğunu bilirsiniz. Ama yakın akrabalarından kiminin protestan papazı, kiminin koyu katolik, hatta bir amcasının din değiştirip müslümanlıkta karar kıldığını duymuş muydunuz? Russel bunları gençlik anılarında tatlı bir dille anlatır. Kalabalık aile her pazar yaşlı büyük-annenin sofrasında toplanır, hem tartışır, hem sohbet ederlermiş. Arada bir ortalkta sinirli bir hava estiği olursa da, bunun hiç bir zaman kavgaya, ya da kırıncılığa dönüştüğü görülmemiş. Vicdan ve Düşünce özgürlüğüne karşı beslediği saygıyı Russel ömrünün sonuna dek yüreğinde taşımıştır. Seksenini aşmış bir ihtiyar olarak, onun, yirmi yaşında gençlerle beraber gösteri yürüyüşlerine katıldı-

TÜSTAY

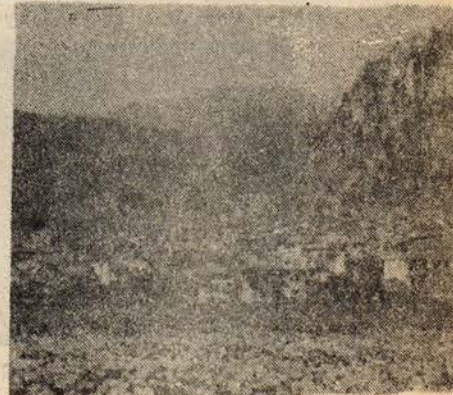
kardeşi Madame Nguyen Ti Li idi. Ayda bir Saygon'dan Vientien'e bir ziyaret yapan Madam Ti Li, burada külliyetli miktarda eroin satın alarak, bunun Kamboçya'nın başkenti Fnom Penh'e naklini örgütlemekteydi. Fnom Penh'e gelen eroini, ya Amerikan jetleri, ya da Güney Vietnam 5.inci Hava tümenine bağlı uçaklar Saygon'a getiriyorlardı. General Ki ise her seferinde bu nakliyata «OK»ini —«okey», yani «tamam!»— çağırıyordu.

Ancak General Ki, Güney Vietnam pazarında yalnız değildi. Ortakları hayli nüfuzlu kişilerdi: Başkan Tiyyö, askerî konularda Başkanın baş danışmanı General Dan Van Kang ve İkinci Güney Vietnam Kolordusu Komutanı General Ngo Dzu.

Ne var ki, Uzakdoğu'daki Amerikan diplomatları, olup bitene karşı hayli kayıtsız bir hava içindeydiler. Laos'daki Amerikan Elçisi McMurtie, ciddi ciddi «Laos Hükümeti, afyon savaşında kendine düşen görevi yapıyor» diyebilirdi! Washington'daki resmî çevrelerin kayıtsızlığına ateş püsküren Los Angeles Time, şöyle yazmaktaydı: Washington'daki hükümet, müttefikimiz olan politikacı ve general kliklerinin caniyâne ortaklığını görmezlikten gelmektedir. **Kabak bizim başımızda..**

Gizli istatistiklere göre, —ki bunu, Amerikalı yazarlar, roman cılar eserlerinde dile getirmektedirler— Güney Vietnam'daki Amerikan askerleri her geçen gün daha çok uyuşturucu madde müptelası

olmaktadırlar. Vietnam'daki Amerikan askerlerinin sayısı azaldıkça, uyuşturucu madde kaçakçılarının pazarları daralmaktadır. Ancak ka-

HASHAŞ TAY

ğını hatırlayacaksınız.

Bu konuda Russel örneğinin bir "istisna" sayılamayacağını söylemeye bilmem gerek var mı? Az çok eğitim görmüş her batılı başkalarının aykırı saydığı düşüncelerini hoşgörmeye alışmıştır. Siz Kuzey İrlanda'da olan bitenlere bu açıdan bakmayınız. Orada siyasal bir bağımsızlık savaşı söz konusudur ve bu savaş, özgür düşünceyle değil silâhlı eylemle ilgilidir.

★
★★

Tanzimattan bu yana harcanan bütün çabalara rağmen biz ne vicdan, ne de düşünce özgürlüğünü gereği gibi içimize sindirebilmişizdir. İnancı inancımıza uymayana hâlâ düşman gözü ile bakar, punduna getirip onu saf dışı kılmak için fırsat kollarız.

Hele kurulu düzeni demokratik yöntemlerle halk yararına şurasından burasından düzeltmek gerektiğinden söz açmaya göresiniz. Bir çok şimşekleri üzerinize çekeceğinizden hiç kuşkunuz olmasın.

Bir zamanlar size "gâvur" derlerdi. Meşrutiyetten sonra "mason" dediler. Şimdi bizde komünizm yasak ya, artık "ben komünist

değilim" diye meydan kahramanı kesilen her politikacı kendi gibi düşünmeyen, daha doğrusu kendi çıkarına dokunacağından ürktüğü kimi görürse onu komünistlikle suçlamayı iş ediniyor.

Toprak reformu isteyenler komünisttir, ormanların korunmasını isteyenler komünisttir, köy enstitülerinin yeniden kurulmasını, halkın bir an önce aydınlığa kavuşturulması için yoğun bir çaba harcanmasını isteyenler komünisttir, hızlı kalkınmamızın şu ya da bu yöntemle gerçekleştirilmesini önerenler komünisttir. Velhasıl Türkiyemizi bir azımlığın sömürdüğü bir ülke durumundan kurtarıp bütün türklerin korkusuzca ve kardeşçe yaşayacağı özgür bir yurt haline ulaştırmak uğruna kafa yoran herkes komünisttir.

Bu kolay suçlamayı yıllar yılı dillerinden düşürmeyenler bir de kalkmışlar "biz batılıyız" diye göğüs kabartıp utanmadan böbürleniyorlar.

Ama batılılar onların yüzüne gülüyor muş
Umurlarında mı?

çakçılar, Birleşik Amerika'ya olan ihracatlarını artırarak buna da bir çare bulmakta gecikmemişlerdir.

Başkan Nixon ise, buna karşı,

fazla enerjik tedbirler alma yoluna, Güneydoğu Asya'daki müttefiklerini darıltabilir düşüncesiyle, pek yanaşmamaktadır.

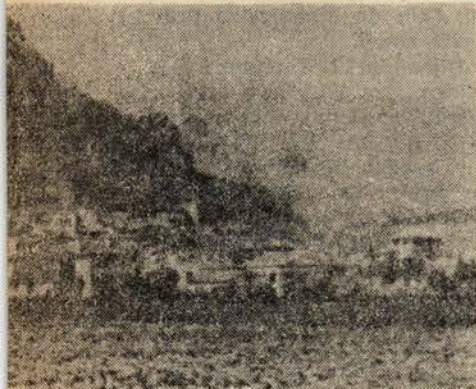
Güneydoğu Asya'daki uyuşturucu madde kaçakçılığından dünyalığı sağlayanlardan biri de, Laoslu Prens Sopsena'dır. Prens, ülkesinin Fransa nezdindeki büyükelçisi olarak Paris'e ayak bastığı anda sınır dışı edilmiştir. Zira gümrükte çantası açılınca içinden 250 milyon Türk lirası değerinde eroin çıkmıştır. Eroin, Preense, CIA tarafından Laos'ta örgütlenen Meo birliklerinin komutanı General Vang Pao tarafından teslim edilmiştir ve Fransa'dan Amerika'ya yolla nacaktır.

İşte, McCoy'un Amerikan kamu oyunu şaşkına çeviren açıklamala-

rı budur.

Bu açıklamaların ışığında, Türkiye'de haşhaş ekiminin yasaklanmasının hiçbir işe yaramadığı ortadadır. Aksine, yüzbinlerce köylü ailesinin geçim kaynağı ve bununla birlikte önemli bir döviz kaynağı kurutulmuştur. Türkiye, insancıl nedenlerle böylesine ağır bir fedakârlığa katlanmış, ancak Amerikalıların eroin iptilâsının kökü kazınmamıştır!...

Kazınmamıyacaktı; çünkü, bu ikili oyun, Mc Govern'in de açıkladığı gibi, Amerikan dış politikasını oluşturmaktadır. Kazınamıyacaktı; çünkü, bu «tatlı kâr» şebekesinin kodaman ortakları, Amerikalı parababalaları ve diplomatlarıdır. Türkiye, bu şebekenin oyununa getirilmiştir.

Afyon ovasının gülleri...

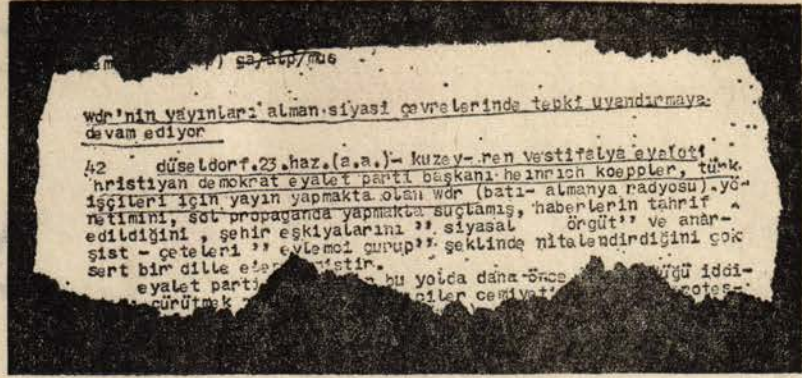
Yine AA

Bulanık suda balık...

Bir basın mensubu, kamu hizmeti yapan bir kuruluşun başına genel müdür olarak geçip, bu kuruluşu daha verimli bir çalışma havasına sokarsa, kişisel siyasi eğilimi ne olursa olsun, kendisine ancak saygı duyulur. Fakat o kimse, hem de Anadolu Ajansı gibi, görevi, tarafsız haber yaymak olan bir kamu kuruluşunu kendi kişisel tutkularına ve siyasal eğilimlerine âlet etmeğe kalkarsa, o zaman, yapılacak şey, o kimsenin takkesini başından almaktır.

TOPLUM Dergisini izleyenler, bir süre önce, «Basın» başlıklı yazımızla, Anadolu Ajansı'nın, hiç de hoş olmayan, bir gayretkeşliğinin ardında yatan gerçekleri dile getirdiğimizi hatırlıyacaklardır. Türkiye'de, bir süredenberi, makkartıcılığa heveslenip şuna buna «komünist» damgası vurarak suyu bulanık suda balık avlamak isteyenlere Anadolu Ajansı Genel Müdürü Atilla Onuk'un da katılması, basının geleneksel ölçüleri içinde eleştirilmisti (Bak: TOPLUM, Sayı 12—«Bu da bir başka Alman Dalgası» ve Sayı 13—«Anadolu Ajansı-Yanlışı düğmeye basanlar»).

Anadolu Ajansı Genel Müdürü, TOPLUM'un 14'üncü sayısının «Basın» sayfasına, mahkeme eliyle gönderdiği bir tezkible geldi ve iddialarımızı cevaplandırmak istedi. Tekzib, bizim söylediklerimizi yalanlamaktan çok, bir polemğin açılmasını sağlamak amacını güdüyordu.

BELGE NO: 1 — (Haberin tarihine dikkat)

Önce, —elimizde, Onuk'un iddialarını çürüten belgeler bulunmasına rağmen—, meselenin üzerine var-mamağa karar vermiştik. Ne var ki, Anadolu Ajansı, basın kurumunun genel ilkelerini bir yana bırakarak, tahriklerini devam ettirdi ve Batı Almanya'da Türk işçilerine yayın yapan Köln Radyosu'nu komünizm propagandası yapmakla suçlama gafletine bir yenisini daha ekledi.

Bunun adı nedir?

TOPLUM Dergisi, Türk İşçilerine, Federal Alman İçişleri Bakanlığının kararı ve denetimleriyle yayın yapan Köln Radyosu'nun avukatı değildir. Ancak, bu radyoyu suçlayan Anadolu Ajansı'nın izlediği yöntemin karşısında olmayı da —dürüst gazeteciliğin ilkelerine inanan bir dergi sıfatıyla— ödev saymaktayız.

Şimdi Anadolu Ajansı'nın —daha doğrusu, Genel Müdürünün— gazetecilikte izlediği yöntemin en son örneğini verelim:

23 Haziran tarihli Anadolu Ajansı bülteninin 4'üncü sayfasında 42 numaralı haber şu başlıklarla çıkmıştır (Bak: Belge No. 1):

«WDR'in yayınları Alman Siyasi çevrelerince tepki uyan-

dırmaya devam ediyor... (...), Kuzey-Ren Vestfalya eyaleti Hristiyan Demokrat Eyalet Başkanı Heinrich Koeppler, Türk işçileri için yayın yapmakta olan WDR (Batı-Almanya) radyosu yönetimini, sol propaganda yapmakla suçlamış...»

Bu haberin maksadı şudur: Atilla Onuk, Türk işçilerine yayın yapan Köln Radyosu'nu —Anadolu Ajansı bültenlerini kendi istediği gibi kullanmadığı için— komünist propagandası yapmakla suçlamıştır (Bak: TOPLUM, Sayı 12). Şimdi de Onuk'un bu suçlamasına Almanlar da katılmaktadır ve Almanya'daki Türk işçilerine bu radyo tarafından komünist propagandası yapılmaktadır. Onuk'un —haber Düsseldorf mahrecini taşıdığı halde— kendi kaleme aldığı bu satırlar, her nedense, ertesi günkü gazetelerde yer almamıştır!.. Almayınca, Atilla Onuk ne yapmıştır?

Aradan yirmibeş günden fazla bir zaman geçmesine rağmen, aynı haberi bir kez daha kaleme almış ve 18 Temmuz günü bültenin 4'üncü sayfasına 10 numaralı haber olarak koymuştur (Bak: Belge No: 2). Haberin altındaki imza gene Genel Müdürün imzasıdır ve bu seferki başlığı şöyledir:

«Türk işçilerine yayın yapan Batı Almanya Radyosu WDR bu defa da Almanya'da protesto edildi.

Düsseldorf 18 Temmuz AA— Kuzey Ren Westfalya eyaleti Hristiyan Demokratlar eyalet partisi başkanı Heinrich Koeppler, bundan bir süre önce aynı gerekçe ile Anadolu Ajansı Genel Müdürü Atilla Onuk tarafından protesto edilen ve Avrupa'daki Türk işçilerine yayın yapmakta olan Batı Almanya Radyosu WDR'i sol propagandaya âlet olmakla suçlamış, haberlerin etkârı u-

türk işçilerine yayın yapan batı almanya radyosu wdr bu defa da almanya'da protesto edildi- radyonun yönetim kurulu üyelerinden biri wdr'i mac'nun karargâhı olarak n i t e l e d i

10 Düsselldorf-18 temmuz a.a. - Kuzey-Ren Vestfalya eyaleti Hristiyan Demokratlar eyalet partisi başkanı Heinrich Koeppler, bundan bir süre önce aynı gerekçe ile Anadolu Ajansı Genel Müdürü Atilla Onuk tarafından protesto edilen ve Avrupa'daki Türk işçilerine yayın yapmakta olan batı almanya radyosu wdr'i sol propaganda âlet olmakla suçlamış, haberlerin etkârı umumiye'ye tahrif edilerek aktarıldığını iddia etmiştir.

Radyonun yayınlarında, şehir eşkiyalarını "siyasal örgüt" anarşist çeteleri ise "eylemci grup" diye takdim ettiğini söyleyen Hristiyan Demokrat partisi eyalet başkanı Koeppler, bu yolda daha önce ortaya attığı iddiaları çürütmek maksadıyla kendisini gazeteciler Cemiyeti vasıtasıyla ispata davet eden WDR yöneticilerine cevap vermiş ve iddialarını ispata hazır olduğunu bildirmiştir.

BELGE NO: 2 — (Aynı haber 25 gün sonra)

mumiye tahrif edilerek aksettirildiğini iddia etmiştir.»

BELGELER

Onuk'un 25 gün sonra bültene aldığı «aynı haber», ertesi günkü bazı Türkiye gazetelerinde, «Köln Radyosu Mao'nun karargâhı haline geldi» başlıkları altında çıkınca Onuk muradına ermiştir (Bak: Belge No: 3). Çünkü sular bulandırılacak, Türkiye'deki ilgililer harekete geçmek gereğini duyacaklardır.

Şimdi bu «habercilik oyunu» nun ardında yatanlara —gene belgelere dayanarak— bir göz atalım:

Almanya'da, Kuzey Ren Westfalva eyalet başkanı Heinrich Köppler'in gerçi radyo ile ilgili bir çıkışı olmuştur ama, bu çıkışın Türk işçilerine yapılan yayımla uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoktur. Köppler, «Morgen-Magazin» adlı, Almanlara seslenen bir siyasi programda Martin Bohrman adlı bir solcuyla mülakat yapılması üzerine, Radvonun siyasi programlarını yöneten bazı Almanları suçlamış, bu suçlama da Almanya'daki basın teşekkülleri ve radyo televizyon örgütlerince sert bir tepkiyle karşılanmıştı (Bak: Belge No: 4).

Ama Atilla Onuk, bu olayı tahrif ederek, Türk işçilerine yayın yapan programa bağlayacak ve «haberi», ucuz kelime oyunlarıyla yanlış bir şekilde bültene aksettirecektir. Bununla adı, «dürüst gazetecilik», «objektif habercilik» olacaktır!.. Genel Müdür de, mahkeme eliyle TOPLUM'a gönderdiği tektizbe, «Anadolu ajansı, kuruluş amacından sapılmak şöyle dursun, bilâkis son yıllarda bu amacı tam mânâsıyla gerçekleştiren bir tutum içindedir» diyecek ve bu iddiaya kargalar dahi gülmevecektir!

Bir başka cepheden

Şimdi, işin bir başka cephesine eğilelim ve Anadolu Ajansı Genel Müdürünün «dürüst» gazeteciliğine bir başka örnek verelim:

Atilla Onuk, bir vandan, bültenlerinde Köln Radyosunu protesto ettiğini, bu radyonun, Türk işçilerine komünizm propagandası yaptığını iddia eder ve bu konuda, Radyonun Haberler Dairesi başkanı Dr. Werner Hühne'ye ajans servisini kesme tehdidinde bulunduğunu açıklarken, bakın, diğer yandan ne yapıyor:

«Anadolu Ajansı, WDR radyosu ve onun türk işçileri için yaptığı son derece yararlı olduğunu teslim ettiğimiz hizmetleri için her şeyi yapmaya kararlıdır. Bu konuda her zaman için hazırız (Onuk'un 15

Anadolu

YIL: 3 - SAYI: 1945

Genel Yayın Mdü: 109525
Santrif: 111740

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ: MUSTAFA ÜZKAN

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ: MUSTAFA ÜZKAN

TEMMUZ 1972

Türk işçilerin dinlediği istasyonu yetkili yöneticisi de suçladı:

Batı Alman radyosu MAO'nun karargâhı

DOĞRU DÜNYA (A.A.)

Köln'de... Yeni Westfalva Eyaleti İktisadi İdari Müdürlüğü, Enerji ve Elektrik Bakanlığı, Köppler, bundan bu yana önce aynı günkü ve de Anadolu Ajansı Genel Müdürü Atilla Onuk tarafından protesto edilen ve Avrupa'daki Türk işçilerine yayın yapmış olan Batı Almanya Radyosu WDR'in son propagandasına sert tepkilerle karşılanmıştır.

1953 doğumlu olanların

Alemden dönerken...

BELGE NO: 3 — (A.A.'nın tahrifçiliği gazete sayfalarında)

temmuz 1972 tarihinde WDR Haberler dairesi başkanı Dr. Werner Hühne'ye gönderdiği mektubun dördüncü sayfa, ikinci paragrafı.)»

«Anadolu Ajansının arzularını şüphesiz ki WDR'in de arzularıdır. Gayemiz, bu yayınlar sayesinde oradaki türk işçilerinin, hem Türkiye, hem Federal Almanya, hem de bütün insanlık yararına enformasyon edilmesidir. Bu vesileyle size dostane selamlarımı iletir ve çalışmalarınızda başarılar dilerim (Aynı mektubun son paragrafı).»

Görüldüğü gibi, Anadolu Ajansı Genel Müdürü, bir yandan böyle bir mektup yazarken, diğer yandan da —(bu mektupla ilgili olarak Türk kamuoyuna açıklama yaparken)— «Protesto ettim, servisi kesmekle tehdit ettim, hadlerini bildirdim» dercesine bir tavır takınmaktadır. Buna ajansçılık sözlüğünde ne denir, bilmiyoruz, ama, at yarışlarındaki kaşılığın, «kili oynamak»tır.

Şimdi gelelim, Bay Onuk'un, mahkeme eliyle, TOPLUM'a gönderdiği tektizben bazı cümlelere...

Biz, TOPLUM'un 13'üncü sayısında demişiz ki:

«Anadolu Ajansı'nın çeşitli talepleri, bu Köln Radyosu örneğinin, Gölbaşı'na bir telsiz sistemi kurulması için AA'nın kasasından beş kuruş çıkmaksızın gerekli yardımlar yapılmış; Anadolu Ajansı Bonn muhabirinin, Köln Radyosu yayımları için yaptığı özel servisin ücretleri kendisine tıkr tıkr ödenmiştir.»

Atilla Onuk, TOPLUM'un 14'üncü sayısına mahkeme eliyle gönderdiği tektizbe diyor ki:

«Anadolu Ajansı bugüne kadar Köln Radyosundan değil telsiz istasyonu, bir tek toplu işne, bir tek kuruş almış değildir. Anadolu Ajansıyla Köln Radyosu arasında bugüne kadar böyle bir alışveriş, veya yardımlaşma olmamıştır. Olması da mümkün değildir. WDR'in Anadolu Ajansı Bonn muhabirine ücret ödediği, benim büro masraflarım dahi Köln Radyosundan talep ettiğim yolundaki iddialarımız haliyle iflâs etmiş olmuyor mu? Hem bunları nasıl iddia edebiliyorusu-

Gewitter über dem WDR

Attacken aus den Reihen der CDU lösen scharfe Reaktionen
der betroffenen Redakteure aus

Das politische Gewitter bräut sich schon seit Wochen über dem WDR zusammen. Wie Wettergleichen am Horizont erschienen die Äußerungen und Stellungnahmen führender Politiker der CDU in Nordrhein-Westfalen, die sich zunehmend kritischer und immer häufiger mit dem WDR und besonders mit seinem Hörfunk-Programm beschäftigten. Der "Fall Bornemann" (ein misslungenes Interview im "Morgenmagazin" über die Beader-Keimhof-Gruppe) gab den Anlass, schweres Geschütz aufzuführen. Der Blitz zündete in einer Sitzung des Verwaltungsrates am 17. Juni, der Donner wurde hörbar in einer Reihe von Presse-Veröffentlichungen. Wir zitieren nur einige Bruchstücke und Schlagzeilen:

"Neue Ruhr-Zeitung" vom 20.6.1972:

"Spitze des WDR-Hörfunks soll ausgewechselt werden -
einstimmige Vorwürfe des WDR-Verwaltungsrates gegen
Hörfunk-Direktor Brühl und Oberredakteur Botta -
..."

Versammlung der Redakteure

Anagar Skriver als Sprecher des Redakteure-Ausschusses
eröffnete die Versammlung gegen 13 Uhr im Lanchraum des
... und gab ... Über die Situation ...

BELGE NO: 4 — (İşin aslı ve hedefi Morgen Magazin)

nuz? Sizin Türk kanunlarından da haberiniz yok galiba. AA muhabinine Köln Radyosunun ücret ödemesine veya oradaki büro masraflarımızı karşılamasına mevzuatımız imkân vermez.»

Bir belge daha

Şimdi, Atilla Onuk'un tekzibindeki bu cümleleri bir belge ile karşılaştıralım (Bu belge, vaktiyle WDR'in Türkçe yayınlarıyla Ana-

dolu Ajansı arasındaki ilişkilerden sorumlu bir redaktörün raporundan alınmıştır. Belge No: 5):

«Anadolu Ajansını WDR Türkçe servisi Redaksiyonunun işlerine müdahale etmeye sevkeden sebebi anhyamıyorum. Hele, Federal Basın ve İstihbarat dairesinin mali olan Gölbaşı telsiz sisteminin sırf bizim programlarımızı haber servisi yapması amacı-

la hediye edilmesini hatırlarsak, Anadolu Ajansının bugünkü tutumu daha da üzücü olmaktadır. Vaktiyle Türkiye'ye Alman teknik yardımı çerçevesinde bir adet daha televizyon vericisi hediye edilmesi düşünülmüyordu. WDR'in müracaatı ve baskısı üzerine Federal basın ve İstihbarat dairesi, televizyon vericisi yerine Gölbaşı'na bir haber verme sistemi kurmayı kararlaştırdı. Eğer Anadolu Ajansı, bu sistem üzerinden bize haber servisini kesme tehdidini gerçekleştirirse, böylesine bir adım herşeyden önce resmî Alman makamları nezdinde (hiç de dostâne olmayan bir davranış) olarak mütalâa edilecektir.»

Sorumlu Redaktör Franz Kusch, Gölbaşı'ndaki telsiz vericisi sistemiyle ilgili görüşlerimizi doğrulayan bu yazısında, Anadolu Ajansı Bonn muhabinine, WDR tarafından —Türkçe program için zaman zaman yaptığı hizmetler karşılığında— para ödendiğini de onaylamakta, yazısına şu satırlarla devam etmektedir:

«AA Bonn muhabiri bay Olcayto'nun bize başvurarak, WDR binası içinde bir Büro teklifinde bulunduğu vakiydir. Fakat böyle bir büroyu sağlamamız imkânsızdı. Kimin tarafından tahrir edilirse edilsin, bu provoke ihtilâfın unutulması, herşeyden önce Anadolu Ajansının menfaati icabıdır.»

İşte, AA Genel Müdürünün «tahrirçilik hikâyesi», belgelerin ışığı altında budur. Üst tarafı ise, Onuk'un deyiimiyle, «laf»tır!..

erstehe nicht, was die Anadolu Ajansi bewogen haben, Arbeit der türkischen Redaktion beim WDR einzumischen. Erlicher, als der Sender Gölbaşı vom Presse- und Bundesregierung eigens zur Nachrichtenübermittlung geschenkt worden ist. Damals sollte im Rahmen der für die Türkei ein Fernsehsender gestiftet werden. hin hat das Presse- und Informationsamt sich entdes Fernsehsenders den Nachrichtensender Gölbaşı adolu Ajansi die Drohung, die Nachrichtenübermittlung, wahrnehmen sollte, müsste ein solcher Schritt bei tschen Stellen in Bonn als unfreundlicher Akt aufge-
st umso bedauerlicher, als Herr Olcayto als Bonner adolu Ajansi für unser türkisches Programm früher ge gegen Honorar geliefert hat. Ich erinnere mich, Olcayto mit dem Vorschlag zu uns kam, im Haus des nsi unentgeltlich ein Büro zur Verfügung zu stellen. icht möglich. Es würde nicht zuletzt im Interesse liegen, wenn der - von wem auch immer - provozierte en" würde.

Mit freundlichen Grüßen

WESTDEUTSCHER RUNDFUNK
Fremdsprachenprogramme

Ihr
(Franz Kusch)

nies Köln ist die leitend. Der Westdeutsche Rundfunk Köln kann auch von zsmi vom Intendanten bevollmächtigten
Umfang der Vollmachten erstellt der Institut des Westdeutschen Rundfunks Köln.
mer Bank AG Köln, 4018600

BELGE NO: 5 — (Onuk'un cevabını çürüten satırlar)

Sovyetler çekilirken

Assuvan'da buz

Kahire radyosu, geçtiğimiz hafta salı günü, ihtilâlin 20'nci yıldönümü dolayısıyla yayınladığı özel programda, Sovyetler Birliğinden hiç söz etmemiş, hattâ Assuan barajının yapımındaki Sovyet yardımını dahi sessizce geçiştirmişti. Nihayet, haftanın sonunda, üç günlük bir ziyaret için Moskova'ya giden Başbakan Aziz Sıtkı, ziyaretini bir günde keserek Kahire'ye dönmüştü. Görüşmelerden sonra yayınlanan ortak bildiri, iki ülke arasındaki ilişkilerin bir dönüm noktasına geldiğini gösteriyordu. Bildiride, Arap ülkelerinin Orta Doğu'daki krizin çözümünde diledikleri biçimde davranabilecekleri belirtiliyordu. Başkan Sedat'ın ülkedeki tüm Sovyet askerî personelinin geri çekilmesi için yaptığı çağrı işte bütün bu gelişmelerin bir sonucu idi. Başkan Sedat'ın, Arap Sosyalist Birliği merkez komitesi toplantısında açıkladığı bu karar, 15 yıllık sıkı bir dostluğun sonu, karşılıklı çıkar esasına dayalı bir ortaklığın iflâsı anlamına gelmektedir.

Silâh ver ki İsrail'i vuralım!

İki ülke arasında, özellikle Başkan Sedat'ın Moskova ziyaretinden

bu yana soğuk bir hava estiği gözden kaçmıyordu. Bu soğukluğun giderek bir kopukluğa yol açması başlıca iki nedenle açıklanabilir. Herşeyden önce, Birleşik Arap Cumhuriyeti İsrail karşısında uğradığı yenilgilerin moral ezikliği içinde bulunmaktadır. Her ne kadar, ortalama vatandaş savaştan usanmışsa da, hükümet yetkilileri, ilk fırsatta İsrail'e karşı yeni bir savaş istemektedirler. Başkan Sedat, çeşitli konuşmalarında, er-geç, mutlaka intikam alınacağını belirtmiştir. Hükümetin böyle bir savaşı göze alabilmesi için İsrail ile arasındaki güç ilişkilerini lehine çevirmesi gerekmektedir. Bunun için de Sovyetlerin daha büyük desteğine ihtiyaç vardır. Başbakan Aziz Sıtkı, Moskova'da Brejnev ve Kosigin ile yaptığı görüşmelerde, Birleşik Arap Cumhuriyeti hükümeti tarafından arzulanan modern silâhların kendilerine verilmemesi halinde, bütün Sovyet askerî personelinin ülkeyi terkmesini öngören bir ultimatoma vermiştir. Sovyetlerin buna cevabı, «hayır» olmuştur. Başkan Sedat ise, tarihî kararını açıkladığı konuşmasında, «silâh elde etmek için başka araçlara sahibiz» demektedir.

İç politikada dalgalanma

Olayı, ülkenin iç politikasına bağlı nedenlerle de açıklamak mümkündür. Gerçekten, bugün Nil kenarındaki Sovyet nüfuzuna karşı muhalefet o kadar güçlüdür ki, Sedat için iktidarda kalmanın belki de tek yolu, Moskova'ya karşı çıkmak olmaktadır. Birleşik Arap Cumhuriyeti basını, son zamanlarda ülkede bulunan Sovyet askerî personelinin ülkenin egemenlik haklarına ve bağımsızlığına gölge düşürdüğü yolunda bir kampanya

açmıştır. Hükümet sorumluları, tekrar, bağımsız ve egemen bir devlet yaratmak veya gittikçe artan bir Sovyet nüfuzuna göz yummak tercihiyle karşı karşıya bırakılmış ve Başkan Sedat birinci yolu seçmiştir.

Kısa tarihçe

Bugün sayıları 20 bin olarak tahmin edilen Sovyet askerî personeli, Birleşik Arap Cumhuriyetine ilk kez 1970 Ocak ayında, Başkan Nâsır'ın Sovyetler Birliğine yaptığı ziyaretin ertesinde gelmeğe başlamıştır. Askerî personel yanında, özellikle Assuan baraj bölgesinde 800 kadar teknisyen Sovyet vatan-daşı vardır. Sovyet askerî personeli sadece Mısırlı subayların eğitimiyle değil, fakat aynı zamanda doğrudan doğruya askerî plânlara yapılmasıyla da uğraşmaktaydılar. Üstelik Sovyetlerin ülke savunmasındaki bu aktif görevleri 28 Mayıs 1971 tarihinde imzalanan bir dostluk ve işbirliği antlaşmasıyla 15 yıl için onaylanmıştı. Fakat herşeyi bu derece güçlü dostlarının takdirine terkeden Mısırlılar, uzun bir süredir Orta Doğu'da görülen «ne savaş ne barış» durumundan da Sovyetleri sorumlu görmeğe başlamışlardır. Sedat'ın kararı, bu yönde ulusal bir tepkinin ifadesidir.

«Şimdi ne olacak?» sorusuna birçok cevap bulunabilir. Son olay Kahire'nin Batıya yönelmesine yol açabilir. Arap - İsrail anlaşmazlığında barış ihtimali doğurması ise çok şüphelidir. Fakat mutlak olan bir şey varsa o da, Sedat artık Sovyet amblemli kâğıdı elinden atmıştır. Orta Doğu'daki gelişmeler şu anda diğer bütün ihtimallere açıktır.

İngiltere

Yeni bir skandal

1960 yıllarındaki Profumo-Keeler skandalını hatırlıyacaksınız. Hani, bir İngiliz Savunma bakanı Profumo vardı da, adı, kiralık kızlarla düzenlenen partilere karışmıştı. Dünya basını ve bu arada, bu gibi olaylarda kimseden geri kalmayan bizim basın, günlerce bu olayla çalkamp durmuş, Profumo çekilerek, siyaset sahnesinden kaybolup gitmişti.

Bu defaki skandalın kahramanı daha ünlü bir kişi, ama, yankıları önceki gibi büyük olacağı benzemiyor. Üstelik siyasal hayatının sona ermemesi de mümkün görülüyor. Skandalın kahramanı, Harold MacMillan ve Sir Alec Douglas-

SEDAT VE PODGORNİ: Mutlu günlerinde..

Home hükümetlerinde Maliye, son Edward Heath hükümetinde de İçişleri bakanı olan **Reginald Maudling**'dir.

Olay şudur: Ünlü bir uluslararası mimarlık bürosunun başındaki J. L. Poulson, son yıllarda işlerini yaptırmak için siyaset alanında ünlü kişilere ya da yüksek kademe söz sahibi memurlara 350 bin sterlin kadar para vermiş. Maudling'in sözkonusu olduğu durumda, müstafi İçişleri bakanı beş kuruş bile almış değil. Yalnız Maudling, Poulson grupuna bağlı şirketlerden birinin başkanlığını hiç ödenek filân kabul etmeden almışmış. Poulson da Maudling'in özel olarak ilgilediği bir taşra tiyatrosuna 22 bin sterlin ödemedi bulunmuşmuş. Me-sele bundan ibaretmiş.

EDWARD HEATH
Bir de ona sormalı!

Şanssız bir politikacı

Yüksek kademedeki görevlilere rüşvet olayı ortaya çıkınca, iki yüksek dereceli memur görevlerinden uzaklaştırıldı. Biri, İskoçya işleri müsteşarlığında görevli; öteki, İngiltere'nin güneybatısında bir bölge hastane grubunun başkanı.

Maudling'e gelince, o, Başsavcı Sir Peter Rawlinson'un açtığı soruşturmaya en küçük bir şüphe buluşmasın diye istifayı basmış.

Başbakan Heath, Maudling'e başka bir görev vermek istemiş Maudling kabul etmemiş. Selefi İşçi Partisinin İçişleri Bakanı James Callaghan'ın son derece saygılı bir ifadeyle eleştirdiği Maudling için İşçi Partisinin yeni başkan yardımcısı Short, «eski İçişleri bakanının İngiliz parlamentosu geleneklerine son derece uygun, başarılı bir çalışma yaptığını» söylüyor.

Poulson olayına Avam Kamarasının ilk dikkatini çeken Liberal parti erupundan Thorpe bile, Maud-

ling'i en kısa zamanda hükümet sıralarında görmeyi umduğunu bildirdi.

Maudling, Muhafazakâr Partinin liberal kanadından, Lord Carrington ve şimdi İrlanda işlerine bakan William Whitelaw gibi. Ancak Maudling, pek şanslı bir adam değil. 1965'de Sir Alec Douglas-Home'un yerine Muhafazakâr Partiyeye bir başkan seçmek gerektiğinde, Maudling de adaylığını koymuş ve Heath'e karşı sadece 13 oyla kaybetmişti. Dürüstlüğünden kimsenin şüphesi olmayan bu politikacı, muhalefet yıllarında çeşitli şirketlerin yönetim kurulu başkanlıklarında bulunmuştur. Solcu haftalık dergi **New Statesman**'e bakılırsa, ortağı olduğu dokuz şirketten beşi birbirini peşisıra iflas bayrağını çekmiştir.

İktidarda yirmi yıllık ağır sorumluluk taşıdıktan sonra Maudling, bir süre için dinlenmek istemiş olabilir. Ancak, Muhafazakâr Partideki arkadaşları arasında siyaset hayatının son bulduğunu ileri sürenler de yok değil.

Maudling'in 18 temmuzdaki 18 temmuzdaki istifasından iki gün sonra da, Güney Afrikalı bir işadamlıyla evli olan Kızı 26 yaşındaki Caroline Thompson'un boşanma davası vardı. Johannesburg Yüksek Mahkeme yargıcı kararı açıklamadan önce bayan Thompson'un elbisesini fazla açık bulmuş olacak ki, duruşmayı bir süre tatil etti. Bu arada bayan Thompson elbisesini değiştirdi ve yargıç, bayan Thompson'a 31 yaşındaki eşi Anthony aleyhine kocasının kendisini terkettiği idiasıyla açtığı davanın sonucunu bildirdi: Boşandınız!

İrlanda

Belfast'ta birşeyler oluyor

Bir ara günlük basında İrlanda'dan az haber çıkmaya başladı ama, bu olayların durmuş olmasından değildi. Yatıştırıcı gibi gözükür kargaşalıklar, geçtiğimiz hafta Belfast'ta gene kana buladı.

Artık öyle rakamlar veriliyor ki, dehşet içinde kalmamak kabil değil. TOPLUM'un baskıya hazırladığı sıradaki son duruma göre, üç yıl içinde Kuzey İrlanda'da meydana gelen olaylardaki ölü sayısı 418'e yükseldi. Tabii bu rakam, sadece hayatlarını kaybedenleri gösteriyor. Yaralananlar, sakat kalanlar, dehşet havasının verdiği o, kahredici huzursuzluk da cabası!

Geçtiğimiz hafta «felâket bölgesi» Belfast'ta cuma günü ve gecesi çeşitli semtlerde silâhlar ve 24 bomba patladı. 24 saat içinde ölenlerin sayısı 150'ye çıktı.

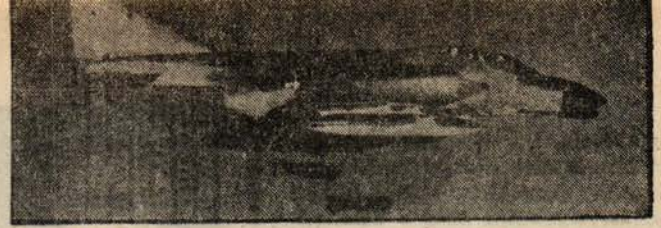
Bu ara da kanun dışı İrlanda Cumhuriyet Ordusu İRA'nın militan kanadı (Bk. Toplum, sayı: 1) olaylardan sorumlu olduğunu açıklarken, İngiliz ordusunun da önemli bir harekâta girişeceği bildiriliyor. İngiltere'nin İrlanda sorunlarıyla görevli Devlet Bakanı William Whitelaw'ın bir sözcüsü, İngiliz ordusunun İRA'ya karşı bir harekâta girişeceğini açıkladı ama, nasıl bir harekât, belli değil. İRA mensuplarının tutuklanmalarına hız verileceği sanılıyor.

Ünlü İngiliz gazetesi «Daily Mail'in önerisi belki de bu trajedinin sona ermesi için en akıllı yol: İrlanda haritasını yeniden çizmek.. Evet, ama nasıl?

Bu sorunun cevabı verilmedikçe, daha, çok acılı günler olacaktır.

İRLANDA'DA OLAYLAR: Sürüp giden karışıklıklar.

Uluslararası silâh ticareti

Don ve fesleğen

Az-gelişmiş ülkeler ve bu ülkelerin kalkınma sorunları, İkinci Dünya Savaşından beri dünyamızın Doğusunda ve Batısında en çok ilgi duyulan konulardan birisi olmuştur. Bu konuda birçok uluslararası toplantı düzenlenmiş, sayısız eser yazılmıştır. Az-gelişmiş ülkelerin sürekli olarak artan savunma giderleri ile kalkınma çabaları arasındaki ters yönlü ilişki ise henüz derinlemesine incelenmiş değildir. Böyle bir inceleme, özellikle modern silahların az-gelişmiş ülkeler için bir tür bağımsızlık sembolü haline geldiği günümüzde zorunlu görünmektedir.

Çeşitli ülkelerde durum

Genel olarak savunma giderleri, Arap ülkelerinde, milli gelirin yüzde 12'sine; Afrika ülkelerinde ise yüzde 8'ine ulaşmaktadır.

Buna karşılık, gelişmiş ülkelerin büyük çoğunluğunda savunma giderlerinin milli gelire oranı yüzde 5'in altındadır. Bu oran, örneğin Fransa'da 4.6, İsveç'te 4, Danimarka'da 3, İtalya'da 2.9, Kanada'da 2.3'tür. 1970 yılında 72 milyar dolarla dünyanın en büyük savunma bütçesine sahip bulunan ABD'de dahi bu oranın yüzde 7.6 ve 40 milyar dolarla ikinci gelen Sovyetler Birliği'nde ise yüzde 8.2 olduğunu özellikle belirtmek gerekir.

Bu durumda, fakir ülkelerin, her yıl yarattıkları gelirin, zengin ülkelere oranla, daha büyük bir kısmını, verimli olmayan savunma giderlerine ayırmak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu ise, hızla kalkınmak zorunluluğunda olan bu ülkeleri tam bir kısır döngüye itmektedir.

Az-gelişmiş ülkelerin ekonomik gelişmeden fedakârlık pahasına giriştikleri bu korkunç savunma giderlerinin büyük bir kısmının savaş uçakları, savaş gemileri ve sair askeri malzeme alımı için gelişmiş ülkelere gittiğini belirtmeğe gerek yoktur. Stokholm'deki **Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü** (SIPRI)'ne göre, bu ülkeler, 1970 yılına kadar, silah alımları için, toplam olarak 200 milyar dolar harcamışlardır. Bu silahlar bazen, Latin Amerika'da olduğu gibi, salt prestij sağlama amacına yönelmek-

te, fakat bazen de, Ortadoğu'da ve Hindicini'de olduğu gibi, yapılaş amacına uygun biçimde kullanılabilmektedir.

Kısacası, uluslararası silah ticareti öyle bir ticarettir ki, prestiji ve ölümü fakir uluslara getirmekte, kârı ise zengin uluslara götürmektedir.

Ekonomik bağımlılık

Az-gelişmiş ülkelerin, eskiden, hurdaya çıkmış silahların en iyi alıcısı oldukları biliniyordu. Fakat bugün, durum değişmiştir. Bu ülkelere satın alınan silahların yarısından fazlası, çağdaş teknolojinin en modern silahlarıdır. 1960 yılında, Üçüncü Dünyanın sadece altı ülkesi, sesten hızlı giden savaş uçaklarına sahipken, bugün bu sayı 32'ye yükselmiştir. Söz konusu ülkeler bu savaş araçlarını yönetecek teknik elemanlara bile sahip değildiler. Öte yanda, yedek parça temini ve sürekli olarak değişen teknolojiye uyuma zorunluluğu, bu ülkelerin, gelişmiş ülkelere ekonomik bağımlılığını artırmaktadır. Üçüncü Dünya ülkelerinin, gelişmiş

ülkelerden silah alımı için yaptıkları harcamalar, her yıl, gelişmiş ülkelerden bu ülkelere yapılan kalkınma yardımlarının iki katını aşmaktadır. Bu durumda, gerçekte kimin kalkınmakta olduğu ve kimin bu kalkınmayı finanse ettiği sorusuna verilecek cevap da değişmektedir.

Suçlu : bürokratlar!

Günümüzde kanunsuz özel silah ticareti çağı artık kapanmıştır. Geceyarısı Avrupa'nın güneyinden yükledikleri silahları Afrika'nın kuzeyine taşıyan korsan tacirler tarihe karışmışlardır. Bugün, gelişmiş ülkelerden az-gelişmişlere yapılan silah satışlarının yüzde 95'inin satıcısı doğrudan doğruya bu ülkelerin hükümetleridir. Özel silah tacirleri günümüzde sadece küçük silahların hükümetleri de bu alış-verişten çok ticaretine aracılık etmektedirler. Hükümet, tacire oranla, daha ucuza sattığı için, az-gelişmiş ülkelerin hükümetleri de bu alış-verişten çok memnun kalmaktadırlar. Londra'daki **Stratejik Araştırmalar Enstitüsü** (ISS) ise, «ölüm satıcılarının,

Az-gelişmiş bazı ülkelerde, savunma giderlerinin ekonomi içindeki yeri :

ülke	savunma giderleri (milyon dolar)	milli gelire oranı (yüzde)
Güney Vietnam	1.123	37
Birleşik Arap Cumhuriyeti	1.272	22
Suriye	221	21
Ürdün	117	20
Irak	425	19
Kuzey Kore	746	19
Cin Halk Cumhuriyeti	14.800	18.5
Suudi Arabistan	387	18
Kuzey Vietnam	500	17

Savunma ve Eğitim Giderleri

ülke	okur-yazar oranı (yüzde)	fert başına eğitim gideri (dolar)	fert başına savunma gideri (dolar)
Birleşik Arap Cum.	30	10.5	36
Ürdün	30	7.6	53
Irak	20	21.5	51
Suudi Arabistan	15	11	60.5
Endonezya	46	12.5	27
Güney Vietnam	60	3	48

günümüzde, bu işle görevlendirilmiş bürokratlar olduğunu» ilân etmektedir. Gerçekten, bugün Dünya Bankası direktörü olan o zamanki ABD Savunma bakanı Robert Mc Namara, kendisine özel olarak, askerî donatım işleriyle görevli bir yardımcı atamıştı. Bu görevlinin asıl görevi ise, yılda 1,5 milyar dolarlık askerî malzemenin ihracatını sağlamaktı.

1967 yılında, ABD Senatosunun bir alt komisyonu, «son beş yıl içinde savaş araçları ihracatının önemsiz bir yan ticaretten ABD hükümetinin aslı görevlerinden biri haline geldiğini» saptamıştır.

Yalnız ABD mi?

Ne var ki ABD, bu işin tek üstadı değildir. 1969 yılında ABD'nin 570 milyon dolarlık ağır askerî malzeme ihracatına karşılık, Sovyetler Birliği'nin, aynı işten kazancı 320 milyon dolar; üçüncü durumdaki İngiltere'nin 180 milyon dolar, Fransa'nın 80 milyon dolar, İtalya ve İsveç'in 30 milyon dolar, Kanada'nın ise 10 milyon dolardır.

Uluslararası silah ticaretinin ikinci önemli satıcısı olan Sovyetler Birliği, bu ölüm yarışına ilk kez 1955 yılında katılmıştır. Sovyetlerin en iyi müşterileri, başta Birleşik Arap Cumhuriyeti olmak üzere, Hindistan, Suriye, Irak, Cezayir ve Küba'dır. Ancak, Başkan Sedat'ın son günlerde takındığı tutum, gelecekte Sovyetlere en iyi müşterilerini kaybettirecek gibi görünmektedir. Herşeye rağmen, dünyadaki ideolojik ayrımlar devam ettiği sürece, Sovyetler, silahlarına müşteri bulmakta güçlük çekmeyeceklerdir.

İngiltere'nin, silâh ihracatı

İngiltere, fiyatlarının yüksekliği nedeniyle geleneksel müşterilerinden Pakistan ve Ürdün'ü ABD'ye, Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Irak'ı ise Sovyetler Birliği'ne kaparmıştı. Ancak 1966 yılında «Defen-

ce Sales Group» şirketinin direktörü Raymond Brown'ın Savunma ve Teknoloji bakanlığa getirilmesi, İngilizlerin silah ticaretine tek-

rar canlılık kazandırmış ve o yıl Suudi Arabistan'a 36 uçak ve 61 roket satılmıştır. Bugün, askerî araçların İngiliz ihracat gelirleri içindeki payı yüzde 30 civarındadır. Silâh ihracatına özel teşvik tedbirleri tanınmaktadır. Özellikle Latin Amerika ülkeleri İngiliz silâhlarını tercih etmektedirler. Silah ticaretinin İngiltere için taşıdığı önem o derece büyüktür ki, geçen yıl Singapur'da yapılan Commonwealth konferansında örgütün hemen tüm üyeleri, İngiliz hükümetinin, ırkçı Güney Afrika Birliğine ve Rodezya'ya silah satmasını en ağır biçimde yermişler, fakat İngiltere'yi bir adım bile getirememişlerdir.

Geçen yüzyılda beyaz zehir ticaretine engel olduğu için Çin'e savaş açan İngiltere, aynı tür bir ti-

TOPLUM

TÜRKİYE
NOTLARI

NİMET
ARZIK

Turizm...

K imindi bu inci?...

«Turizm döviz getirir
Döviz refah getirir»

Milâs civarındaki kayalardaki cümleyi hatırlatıyor bana.

«Domuz satın ahyoruz». «Domuz domuz domuz.» Belki her kayanın üzerinde olduğu için. Belki birinci çağırışında her tarafa asılı olduğu için, bir zamanlar.

Sahî, kimindi bu inci?

«Turizm döviz getirir»miş! Tamam.

«Döviz refah getirir»miş! O da tamam.

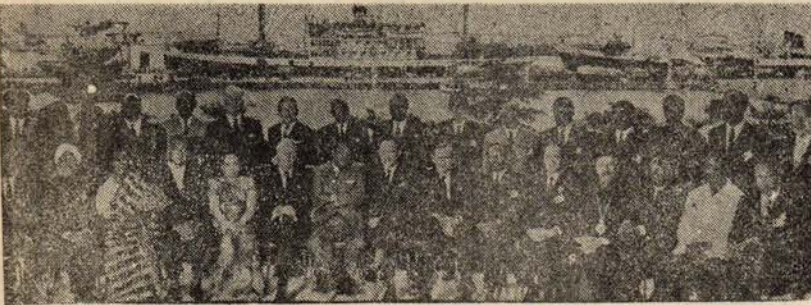
Peki turiste, fakircik, ne getirir? Aldı sazı eline turist, söyledi ne getirdiğini!... Dinleyelim.

DANİMARKALI TURİST

— Türkiye'yi herşeye rağmen seviyorum. (Eh, sevgi öyledir. «Her şeye rağmen»dir) Geçen sene üç arkadaşla birlikte geldik. Görüyorsunuz, uzundur saçlarımız. (Kendisi de uzundu, saçları da; kale kapısı gibiydi pembe beyaz Nordik.) Bir vazifeli, bizi otobüsten indirdi, birileri aramıyormuş... Saçlarımızı bileğine dolayıp sarstı, ha sarstı!.. Göğün tavanı tepeme yıkılıyor sandım. Meğerse peruka mı değil mi, diye bakarmış... Aradıkları kişiler, tanınmamak için peruka takarlar. Gene sizin vatandaşlarımız karıştı da, bizi kurtardılar. Böyle sarsmaya peruka değil kafatası dahi dayanmaz. Türkiye'yi herşeye rağmen seviyorum.

— Biz de!

(Eh, sevgi öyledir... «Her şeye rağmen»dir. Olayın sahnesi: Kuşadası.)

SINGAPUR'DA YAPILAN COMMONWEALTH KONFERANSI DELEGELERİ:
Silâh satışına karşı..

«Turizm döviz getirir. döviz refah getirir.»

YERLİ TURİST

Sahne: Gene Ege kıyıları...

— Bekçinin soluğu yanağımı yaktı. Aniden belirmişti, sessiz sessiz. Yanımda kız arkadaşım vardı. Onikiye yakındı saat! Konuşuyorduk. Ay ışığı vardı, pırl pırl. Deniz o kadar sâkin, o kadar güzeldi ki... Derken, bekçinin soluğu yanağımı yaktı.

Bir sandalye çekti müsaadesiz, yanımıza oturdu.

— Ne yapıyorsun burada? (Sesi sertti)

— Hiç... Oturuyorum.

— Bu kız kim?

— Sevgilim.

— Haaa, bak... Hoşuma gittin. Başkası olsa böyle mertçe söylemezdi. Ben, mertliği çok tutarım... Mert insana yardıma hazırım. Başka bekçiler benim yerimde... hohooo! (Hohooooo!)

Ve mehtabi bekçiyse seyretmiştik sabaha dek. (Hohoooooo!) Ne güzel, di mi?

AMERİKALI TURİST

— Piç kuruş, ne demek?

— Piç kuruş mu, piç kuruşu mu, tam bilemiyorum.

— Piç kuruşu mu?

— Evet.

«Piç»i zaten biliyorduk. Kurusunu anlatmak zor oldu adama. Böyle bir sınıflandırmayı ilk defa duyuyordu.

— Ev sahibinin oğlu, her sabah elimi sıkarken, bana, gülümseyerek bunu söyler de... Gözlerindeki pırlıtya uymaz gülümsemesi, onun için iyi bir şey olmadığını anladım.. Öğrenmek istiyordum.

yordum.

Burayı her şeye rağmen çok seviyorum.

(Ölümümüz de her şeye rağmen olacak.)

— Antropologum. Asistanım... Dönüyorum memleketime. Burayı sevmeğe devam etmek için dönmeliyim.

Ve döndü de oğlan, memleketine.

«Turizm döviz getirir
Döviz refah getirir»

Refah da azgınlık getirir!

Bu anlattıklarım en hafifi, olayların. Otel rehberleri, rakkamları rakkamlara vurmalar, grafikler, istatistikler, plânlamalar, prensip kararları, alt komisyonlar, üst komisyonlar, ara komisyonlar, burundan kıl aldırtmalar (ayyyy, zaten çok uslandık... Kılı bırakın, kimseciklere, gözünün üstünde kaşın var demiyoruz, diyor muyuz?), yolculuklar, dış büro müdürlerini toplamalar... Bunlar iyi...

Ama işte, «Piç kuruş», memleketine döndü. Zrampa gibi Danimarkalının beyni sallandı ve artık sevgililerimizle birlikte bekçi babayla mehtap seyrediyoruz.

— Yoksa bir şikâyetin mi var?

— Yok, yok, valla yok! Hiç olabilir mi? Uslandık, dedik ya.

«Uslanmak suskunluk getirir
suskunluk huzur getirir
huzur turist getirir
turist döviz getirir»

Getirir oğlu getirir, hayat... Sen, götürdüklere bak!

caretin, daha karmaşık yollardan yıllarda az gelişmiş ülkeler tarafından bütün dünyaya yayıldığı bir dönemde bu tarihi fırsatı kaçırmamak kârındadır.

Ya Fransa?

İngiltere'nin silâh ticaretindeki en önemli rakibi Fransa'nın ise, bağımsızlıklarını kazanan eski sömürgelerine ilk hediyesi, 80 milyon dolarlık silah satışı olmuştur. Milletvekili Jacques Hebert, «sürekli artan araştırma ve gelişme giderlerimizi finanse etmek için daha çok sipariş almak zorundayız» demektedir. Fakat 1970 yılındaki 1.3 milyar dolarlık askerî malzeme ihracatının genel ihracat içindeki payı sadece yüzde 8'den ibaret kalmıştır. Mirage-III tipi savaş uçakları, benzerlerine oranla, kullanışlı ve ucuz oldukları için, özellikle son

yıllarda az gelişmiş ülkeler tarafından büyük rağbet görmektedir. Fransızların bir özelliği de yeryüzündeki bölgesel çatışmaları son derece iyi izlemeleri ve değerlendirmeleridir. Nijerya iç savaşında ve Orta Doğu savaşlarında en başarılı tacir, Fransa olmuştur.

Bir de Almanya

Almanya, uluslararası silah ticaretine 1960'ların başında başlamıştır. Aradaki gecikmeden doğan kayıplarını önlemek için Almanlar, önce işe askerî malzeme ve askerî eğitim yardımı ile girmişler; daha sonra ticarete başlamışlardır. Ancak Sosyal Demokratların çoğunlukta olduğu son hükümet, az gelişmiş ülkelere silah satışı yasaklamıştır.

Buna benzer bir kararı da

Johnson yönetimi almış ve 1967'de ABD'nin Latin Amerika'ya silah satışı yılda 75 milyon dolara sınırlandırmıştı. Oysa bu karar sadece Avrupalı satıcıların Latin Amerika piyasasını ele geçirmelerine yaramıştır. Nitekim, Nixon yönetimi bu kararı kaldırmıştır.

«Uygarlık» yarışı!

Uluslararası silah ticareti, uygar denilen ulusların değişmeyen bir yüzünü aydınlatmaktadır: Nijerya iç savaşında Paris ve Londra sokaklarında yaralılar için yardım toplanırken, aynı ulusun insanları, birbirlerini, Fransız ve İngiliz silahlarıyla öldürmüşlerdir. Birkaç büyük devlet dünya siyasal konjonktürüne egemen olduğu sürece, bu «tanç verici ticaret de sürüp gidecektir.

Mesut YILMAZ

Nesin Vakfı

"Bir şey yap Met!"

İstanbul İkinci Noteri Hasan Nejat Sarıca, söze şöyle başladı:

"Bin dokuz yüz yetmiş iki yılı nisan ayının yirmi yedinci perşembe günü: Ben aşağıdaki imza ve mühürün sahibi ve vâzu: Türkiye Cumhuriyeti kanunlarının bahsettiği selâhiyetleri haiz İstanbul İkinci Noteri Hasan Nemat Sarıca: İstanbul'da Bahçekapı'da 35 numaralı Tahir Han'ın birinci katındaki dairemde vazife görmekteyken yanıma gelen ve ifadesine nazaran İstanbul, Kadıköy, Feneryolu, Alageyik Sokak 7/2 de mukim olduğunu söyleyen ve ibraz eylediği fotoğrafı ve 232246 C serili 29.1.1943 tarihli nüfus hüviyet cüzdamıyla şahsı belli olan ve kütükte: Giresun, Şebinkarahisar, Gölve, hane 66, cilt 21, sahife 93—165 sayılara kayıtlı 20 Kânunuevvel/1331 tarihinde İstanbul'da Hanife ile Abdülaziz'den olma Mehmet Nusret Nesin (Kendi beyanına göre ve marufumuz olan diğer adıyla Aziz Nesin) dairede bana müracaatla tarafımdan resen bir NESİN VAKFI adı altında vakıf senedinin tanzim ve tasdikini istedi."

Günlerden, 27 Nisan Perşembe idi. Aziz Nesin'in yanında iki de tanık vardı: İstanbul Barosu avukatlarından Orhan Apaydın ve avukat stajyeri Mustafa Çetin.

"Biz adam olmayız"

Aziz Nesin, «yoksul, öğrenim olanağı bulunmayan kimsesiz çocukların, ilkokuldan başlatılarak yüksek okul yada bir meslek okulu bitirene yada bir meslek elde etmelerine dek, öğrenim, eğitim, korunma ve hertürlü gereksinimlerini sağlamak» amacıyla, NESİN VAKFI adıyla bir vakıf kurmak istiyordu. Vakfın yaşaması için de:

a) Çatalca tapusunda kendi adına kayıtlı 26 bin metrekairelik arazisini,

b) Bugüne dek yazmış olduğu 55 adet kitabının Türkiye ve Türkiye dışındaki yayımlanmalarından elde edilecek telif haklarını,

c) Bugüne dek yazmış olduğu ve bu 55 kitaba dahil 8 adet oy-

nun Türkiye ve Türkiye dışında tiyatrolarda sahnelenmelreinden elde edilecek telif haklarını,

d) Kitap, oyun ve hertürlü yazıların Türkiye ve Türkiye dışında radyo ve televizyonlarda yayın ve temsillerinden elde edilecek telif haklarını,

e) Kitap, oyun ve hertürlü yayımlanan yazılarından, Türkiye ve Türkiye dışında yapılacak film senaryolarından elde edilecek telif haklarını,

f) İçinde tahminen 20 bin cilt kitap, yirmi yıllık 13 gazete koleksiyonu, dergiler, yirmi yıllık Resmi Gazete ve Tutanak dergileri, ansiklopediler, koleksiyonlar, mektuplar, notlar, müsvevveler, yazılar, resimler ve türlü belgeler bulunan özel kitaplığını ve kitaplığındaki bütün eşyasını,

g) Ölümüne dek yazacağı bütün kitap, oyun ve eserlerini, Nesin Vakfı'na bırakıyordu.

Vakıf, iki bölümden ibaretti: a) Yurt, b) Kitaphk.

Vakfın yönetimi, dört kişilik bir kurula bırakılıyordu: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden bir öğretim üyesi, İstanbul Barosundan bir avukat, İstanbul Gazeteciler Sendikası'ndan bir gazeteci ve Çatalca Belediyesinden bir yetkili. Aziz Nesin, yaşadığı sürece, bu dört kişinin seçiminde kesin sözü sahibi olacaktı. Ayrıca, Vakfın yönetimi, yaşadığı sürece, Aziz Nesin'di. Kendisi, «iş durumları uygunsa ve

AZİZ NESİN

"Az gittik, uz gittik"

istekliyseler, çocuklarımdan yada soyumdan birinin yönetmenliği yeğ tutulmalıdır» diyordu.

"Geriye kalan"

Vakıf, bir Osmanlı kurumudur. Toplumumuzun bünyesine yabancı olmayan bu kurum, dürüst ellerde çok iyi sonuçlar verdiği gibi, zamanla yozlaştırılarak, amacından saptırılmıştır da. Anadolu'da, yol-

boylarında, «hayrat» denilen meyva ağaçları vardır; gelen geçen meyvasını yesin, dikene iyilikler dilesin diye dikilmiştir. Ancak, «hayrat» adı verilen bu ağaçların ağaç olduğunu ispat için bir tanık gerektir: dalı budağı kırılmış, gövdesi parça parça edilmiştir. Ne bir kürek gübre koyan olmuştur köküne, ne de bir kova su. İşte, bizdeki vakıflar da böyledir.

1972 yılında, Aziz Nesin gibi dünya çapında bir yazarın bu kuruma sığınması, bundan başka «çıkarcı yol» bulmaması, kafatasının içinde bir gram beyin taşıyan herkesi düşündürecek bir durumdur. 1972 Türkiye'sini enine boyuna çözümleyenler için Aziz Nesin'in verdiği karar, kuşkusuz, en ayakları yerde, en gerçekçi bir karardır. Başka nasıl hareket etsindi? Olumlu bir çıkış kapısı düşünülebilir mi?

"Memleketin birinde"

Çatalca'daki, kendi adına tapulu 26 bin metrekairelik arazisi üzerine bir yurt binası yapılacak ve burası her yıl, «dın, ırk, cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin» seçilip alınacak üç, dört veya beş «kimsesiz veya bakım ve öğrenim olanağı bulunmayan» çocuğa yuva olacaktır. Çocukların yaşlarının 4—7 arasında olması istenilmektedir. «Çocukların, kendi aralarında kardeşlik ilişkileriyle yetiştirilmesine özellikle dikkat edilecektir.» Her yıl yurda alınan bu çocuklar, büyüyüp de adam oluncaya kadar, Nesin Vakfı tarafından bakılacaktır. «Çocukların öğrenim, eğitim ve bakımlarında, önceden kestirilemeyecek de sonradan ortaya çıkacak ayrıntılı ve özel durumlar için Nesin Vakfı Yönetim Kurulu karar verecektir. Her ne olursa olsun, çocukların başarısızlıkları, Yurt'la ilişkilerinin kesilme nedeni olmamalıdır» denilmektedir. «Çocukların Yurt'ta yaşayış ve eğitimlerinde tüketim ve asalak olarak yetişmemelerine özellikle dikkat edilecektir.»

"Aziznâme"

Aziz Nesin, Kitaphkın, ondan yararlanmak isteyen herkese açık olduğunu belirtmekte ve şöyle demektedir:

"Vakfın geliriyle her türlü yayın izlenerek, sürekli olarak kitaplığa yeni yayınlar sağlanacak, satın alınacak, kitaphk geliştirilecektir. Okuma salonunda okumaları kolaylaşılacak, kitaphktaki kitaplar, gazeteler, dergiler her isteyenin yararına sunulacaktır. Kitaphktaki kitaplar, resimler, notlar, yazılar, belgeler, müsvevveler vb. şeyler, kitaphk dışına çıkarılamaz. Bilimsel araştırma, inceleme yapacak olanların fo-

Ç iğli'den havalanırken İzmir'i güneşi ve mavisini bol bir turizm karpotalı halinde bırakmıştık, otuzbeş dakika sonra bulut alacağı bir yağmur İstanbul'una indik. Yeşilköy'den Köprü'ye kadar, bir yanım Sadri'yle (Alışık) şakalaşadursun, bir yanım harıl harıl bir ressam kaygısını geliştiriyordu:

«İstanbul grisi diye bir renk düşünmeli mi?» Bu gride bir fırt Recâizade, epeyce Servet-i fünün, bilmem ne kadar Hoca Ali Rıza, anlaşılmasız miktarda da Hacı Ârit Bey bulunabilir. Gece, herkes yatıp el ayak çekildikten sonra plâkların arasından Sultan-ı yegâh faslımı buldum ve dinledim. Camların ardında o gri, yaldızlı bir lâciverde bulmuş, devrilmiş bir samanyolunu andıran şehrin üzerine pus olarak yağıyordu: İstanbul'u tanıdım.

Hasan (Tanrıkut) derdi ki: «Viyana, Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun paytahtı olarak tasarlanmış bir şehirdi. Avusturya cumhuriyeti'ne başkent olunca cılız bir vücut üzerinde sallanan koca bir kafaya benzedi. Bizim İstanbul da öyle. İmparatorluğun dağılımından sonra Anadolu'ya fazla iri düşüyor.» Sav, enine boyuna tartışılabilir ama, birkaç yıllık bir yokluktan sonra, İstanbul'da ilk göze çarpan, Anadolu'nun varını yoğunu hâlâ bu kocaman şehrin çektiği: Bebek'te bana ayhık kirası 5000 lira olan daire gösterdiler. Bostancı'ya doğru rüzgârlı mavi bir suda kotrasını paylaştığım işademi, yılda pek pek onbeş yirmi defa binebildiği bu tekne için kırkbin lira harcadığını söylüyordu. Bir çalgılı gazino kulisinde, üç şarkı okuyup gecede ikibin lira alan sinema yıldızı ile tanıştım. Bir başka gazinonun üç hordarda müşterisi, o akşamlık keyifleri için, gözlerinin önünde üç sıfırlı bir hesap ödediler, ayrıca gözlerini de kırpmadılar. İzmir'den İskenderun'a değin ne kadar kotra, şarpi, yat bulabilirseniz toplayınız; herhalde, Fenerbahçe, Caddebostan ya da Bebek'tekiler kadar etmez. Ankara, şüphesiz Anadolu'yu yönetiyor, fakat yaşayan İstanbul'dur.

Dün Boğaz'da parlayıp parlayıveren bir poyraz bulunca «yelken bastık». Tülbent beyazı, isteksiz fakat güzel bir takım bulutlar üstümüzde eski zaman safalarımızın, dağılmış, bir türlü somutlaşmış biçimlenemeyen gecikmiş yansımaları gibiydiler; sırtüstü uzanıp onlara dalmış, yorgun, hayli sarıca çağrışımlar halinde Aptülhak Şinasi Hisar'ın

Tatil notları...

Boğaziçi yalıları ve mehtapları için yazdıklarımı hatırlıyor; bazan da, ansızın bir deniz canavarı heybetiyle peydahlanıveren yabancı bandıralı tankinlerin, yük gemilerinin dümen suyuna takılıp bilmem hangi uzak limanlarda bir Pierre MacOrlan, bir Blaise Cendrars serüveni yaşıyordum. Fakat o ağızda akide şekeri varmış gibi konuşan adamın söyledikleri: «Bunlar büyük kumar oynar, gecede yüzbin lira kaybetmek olağan sayılır. Suratlarından ne kazanıp ne kaybettiklerini anıyamazsın!» Bunlar dedikleri, gece kulüpleri ve sayfiye gazinolarını firdolayı yaşayan demirbaş müşteriler ki emektar gazinoların tahminlerine göre beşbin kişiyi aşmıyorlarmış! Ya çalgıcılar? Kuliste, yaylı tanburuyla kaşla göz arasında bize ince ve zarif bir taksim yapan ünlü çalgıcı: «En iyisi» diyor «hippiler gibi yaşamak! Sazını alıp çekip gideceksin!» Bense, sahnede şaşılacak bir hız ve sevinç topu olarak firdönen incesazı Selim'e (İleri) gösterip: «Bak» diyorum «yıllar yılı şu musikinin ağlamaklı olduğuna inanmadık mı? Neşe, dört tarafa kıvılcım demetleri olarak saçılıyor.»

Beni yıkan rakamlar!.. Fenerbahçe koyunda yeni yapılan bir «tekne»nin sözü ediliyor: motor hariç, yalnız ahşap aksamı için sahibi üçyüzbin lira sarfetmiş! Yaşamayı için ne sarfedebileceğini buradan kestirebiliyor musunuz? Ötede, kuşa çevrilmiş toprak reformunun köylü için amaçladığı yıllık gelirin 15 bin lira olduğu ateş harflerle derine yazılmış. Bu iki rakamdan ilki Demirel kalkınmasının gerçekte yurdum değil kimin kalkınması olduğunu gösterir, ikincisi Melen kalkınmasının İstanbul ölçülerinde ne kadar alçak düzeyde ele alındığını. Bu işin çözümünü düzenin Anayasa doğrultusunda değiştirilmesidir demistik. Melen yönetimi tutup Anayasa'yı değiştiriyor. Bu kadarı bile bir İstanbul tatilini insana zehir etmeye kâfi değil mi?

rokopi almalarına müsaade edilecektir. Bilimsel araştırma, inceleme amacıyla kitaplıkta çalışmak isteyenler, Vakf'ın yönetim kurulu kararıyla, Nesin Vakfı Yurdu'nda bir hafta konuk kalabilirler. Bu amaçla yılda dört kişiden çok konuk almamaz.

Vakfın amacına uygun olarak Vakf'a yapılacak bağış ve yardım-

lar alınabilecektir.

«Vatan Sağolsun»

Aziz Nesin, Nesin Vakfı'nın Nöter senedini ve Mahkeme kararını bir broşür halinde bastırmıştır. Broşürü okuyup bitirince, insanın ağzından, ister istemez, «Vatan sağolsun» sözleri dökülmektedir. İnsan gibi yaşama, adam olma kavgasını kalemiyle, hayatıyla sürdür-

ren Aziz Nesin'in, sayısı 55'i bulan eserlerine, böylece, bir büyük ve çok anlamlı, «Bay Düdük»lere şamar niteliğinde bir yeni eser daha eklenmiştir: «Nesin Vakfı».

Acaba bu davranış, «Vatan millet Sakarya» nutuklarıyla bu halkın boynuna binenlere bir ders olabilecek midir?

Kimbilir!

MAHMUT T. ÖNGÖREN

Mutluluk

Gelelim filmlere...

Televizyonda gösterilen filmlerin çoğunu yakınma konusu olduğu ortadadır. Soruna dışardan bakanların üzerinde durduğu tek nokta, film seçiminin yetersiz oluşudur. Oysa işin içinde başka nedenler de bulunuyor. Her şeyden önce TRT, yalnız yurt içindeki film kaynaklarından yararlanma yoluna gitmekte ve dolayısıyla sınırlı bir seçim yapabilmektedir. Eskiden beri kurulmuş olan Film komisyonları, bir ara bu işi tek başına yürütmeye kalkan bir yönetici ve halen film seçimini çok titiz bir şekilde yürütmeye çabalayan kurul gerçekten başarıya ulaşamıyor.

Gerçekte, bu Film komisyonlarının elinde sihirli bir deynek yoktur. Türkiye'deki film piyasasının yerli ve yabancı ürünleri arasından TRT yayın ilkelerine uygun film bulup çıkarmak kolay olmasa gerektir. Artık, para sorunu da bir engel olmaktan çıkmıştır. Reklamların başlaması, son aylarda artması, TRT'nin bütçesinin bir hayli kabarmasını sağlamaktadır.

Televizyon yayınlarını film olmadan yürütmek olanaksızdır. Arada, bol stüdyo programı yapılabilir. Fakat yine de yayının yaklaşık olarak yüzde 70'ini filmler meydana getirir. Bu filmleri yalnız sinema filmleri olarak düşünmemek gerekiyor. Televizyon için yapılmış çeşitli belgesel filmler, çocuk filmleri, çizgi filmleri ve özellikle TV dizileri vardır. Bu gibi filmlerin kaynakları Türkiye'de son derece sınırlıdır. Türk Televizyonu'nun birindeki en büyük engellerden birinin bu olduğu düşünülebilir.

Sinema - Televizyon rekabeti

Film kaynaklarının, dış ülkelerde çeşitli zenginliklere sahip bulunmasına rağmen, TV filmleri oralar da da bazı sorunlar yaratmaktadır. Televizyon 1950'den sonra yayılmaya başlayınca, bu durumdan en çok korkan alan, elbette sinema oldu. Sinema, özellikle Amerika'da, televizyonla, önceleri piyasaya çok uzun filmler çıkararak rekabet etmeye

çalıştı. Bunun bir sonuç vermediği görülünce, büyük film şirketleri, televizyon için özel diziler hazırlamaya başladılar. Böylece, bugün Amerika'da «canlı», yani stüdyoda hazırlanan programlar tamamen kalkmış durumdadır. Televizyon programlarının yerini, özel olarak TV için hazırlanmış diziler almıştır.

Durum yalnız Amerika'da böyle değildir; bu diziler, yavaş yavaş, bütün dünya televizyonlarını da sarmış ve canlı televizyon programlarının ortadan silinmesine yol açmıştır. Ne var ki, artık pek çok ülkede, birden fazla TV kanalından yayın yapıldığı için seyirciye aynı anda iki program verebilen TV yönetimleri, bir yanda bu dizileri ve sinema filmlerini gösterirken, öbür yanda eğitici ve kültürel programlar yayınlama olanağına sahiptirler. Türkiye'de ise, uzun süre, tek programın yayınlanacağı unutulmaması gerekir.

Bu arada şu noktaya dikkatleri çekmekte yarar var: Televizyon, devamlı olarak yenilik ve canlılık getirebilecek bir yayın organıdır. Günlük olayları ve yaşantımızı izlediği takdirde, televizyonun, bu canlılığı ve yeniliği seyirciye aşılması beklenir. Bu özelliğine rağmen, görüyoruz ki, yeterli filmlerin gösterildiği televizyonların yayınlarında yer alan bu yapımlar bile eskiden çevrilmiştir ve dolayısıyla da TV programlarının canlılığına hiçbir zaman sahip değildir. O halde, televizyonda gösterilecek filmlerin seçiminden önce, bu filmlerin kaynaklarının seçiminde çok dikkatli olmak gerekir.

(TOPLUM: 9)

Televizyon mutsuzluk getiriyor

Televizyonun «canlılık» getirecek filmler yayınlaması sonucunda, Fransa'da yapılan bir araştırma, bu yayının organının topluma mutsuzluk getirdiğini ortaya çıkarmıştır. Araştırma, küçük bir köyde yapılmıştır. Köylüler devamlı olarak TV seyretmekte ve akşamları geç saatlere dek ekranların önünden ayrılmamaktadırlar. Böylece, yüzyıllar boyunca sürüp gelen yöresel gelenekleri, televizyonun etkisi sonucunda, yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır. Köyde eski geleneklere göre şölenler hazırlanır ve bu şölenler sırasında köylüler hayal ve yaratma güçlerini kullanarak türküler düzerler, halılar dokurlar, tahtadan süs eşyaları yaparlardı. Televizyonu izlemeye şölen zamanında da devam ettikleri için, köylüler, yavaş yavaş yaratma güçlerini kaybettiler. Dolayısıyla türküler, halılar, süs eşyaları ortadan kalktı. Televizyon onları pasif, hareket-siz ve mutsuz olmağa yöneltti.

Ne yapılabilir?

Bu gerçekleri ve verileri gözünde bulundurarak, Türk televizyonu ne yapılabilir?

Her şeyden önce, «Televizyonda Sinema» adlı yayının haftada bire indirilmesi yararlı olacaktır. Gerçi bu şekilde, yayın saatlerinde bir azalma olacaktır ama, çok daha az olanaklarla çalışırken Ankara Televizyonu, 1970 yazında, değeri yüksek film bulamadığı için, haftada bir yayınlamak nasıl yasaksa, kötü değerdeki filmleri televizyona sürmenin yasaklanması, ya da, hiç olmazsa, azaltılması için zaman çoktan gelmiş ve geçmektedir. Bundan sonra Televizyonumuzun, içindeki kaliteli film kaynakları ile sıkı bir işbirliğine girmesi gerekir. Bu kaynakların sayısı azdır, fakat, gerek anlayış gösterilerek, gerekse Televizyonun kesesi açılarak, bu gibi yerlerden yararlanılmalıdır.

En son yol da, içinde hiçbir propaganda ve ideoloji unsuru bulunmayan yabancı film kaynakları ile yapılması gerekli işbirliğidir. Gerek sinema filmleri alanında, gerekse belgesel film konusunda Televizyonumuza yeterli ve değerli film sağlayabilecek çeşitli ülkeler ve kaynaklar elbette vardır. Bu gibi yerlere döviz ödemekten, hattâ dışarıya rahatça açılmaktan korkulmamalıdır. Mademki televizyona başladık, bütün bunları göze almalıyız. Ama Türk televizyonunun çıkarını ve Türk seyircisinin yararını düşünmek ve iç kaynaklarını arttırmak şartıyla...

FARUK GÜVENÇ Müzik kenti

Sanat trafiği

Bakü'da bir Filarmoni binası var. Bizim kuş uçmaz, kervan geçmez «Ankara Türk Filarmoni Derneği»ne uzaktan, yakından benzemiyen bir Filarmoni bu. Binayı, eski zenginlerden biri, eğlence sarayı olarak yaptırmış; yumurta biçimindeki büyük «kumarhane»sini sonradan beşyüz kişilik güzel bir konser salonu haline getirmişler. Bahçede bir de açık hava sahnesi var. Azerbaycan Devlet Orkestrası Filarmonide çalışıyor, bütün konserler orada veriliyor. Akılların almayacağı bir sanat trafiği var bu binada; aynı anda üç-dört değişik çalışma yapılıyor, eski «eğlence sarayı» bir arı kovanı gibi işliyor. Niyazi'nin orkestrası, «yumurta salon»da Akse'sin senfonisini okurken üst kattan bir caz orkestrasının sesleri geliyordu, bahçedeki sahnede balerinleriyle «estrada» orkestrası prova yapıyordu.

Okka ile dirhem

Azerbaycan'daki müzik hayatı bizdekine hiç benzemiyor; herşeyden önce eğitim yöntemleri farklı. Müzik öğrenimini normal eğitimin dışına çıkarmışlar, onunla yanyana ve birarada yürütüyorlar; bu sayede yedi yıllık «Müzik okulu»nu peşinden dört yıllık «Müzik lisesi»ni bitiren bir genç, orta öğrenimini de yapmış olduğu için, isterse (ve giriş sınavını kazanırsa) dört yıllık yüksek Konservatuar'a girebiliyor, isterse tıp fakültesine, hukuk fakültesine devam edebiliyor. Aynı gencin, önünde, seçebileceği bir yol daha mevcut: müzik okuluna öğretmen olmak.

Müzik okullarının bütün öğretmenleri müzik lisesi mezunlarından. Bakü'da tam yirmiki tane «Müzik Okulu», iki tane «Müzik Lisesi» ve bir tane «Konservatuar» var. Ayrıca, yüksek yetenekli çocuklar için on yıllık iki tane «Özel Müzik Okulu» açmışlar; bu okullar «Müzik Okulu» ile «Müzik Lisesi»nin yerini tutuyor.

İşte, Azerbaycan'daki «müzik mucizesi»nin sırrı burada. Sokak-

larda «kompozitor»dan geçilmiyor, selâmlaştığımız her beş kişiden biri mutlaka müzikçi. Bizim yüksek bölüm olan biricik Devlet Konservatuarımızda ancak ikiyüzelli öğrenci vardır ve yüksek kompozisyon bölümü 1960—72 yılları arasında tek bir mezun vermemiştir.

Notalar ve plâklar

Azerbaycan müzik hayatı bir başka yönden daha bizimkinden farklı. Türkiye hâlâ Bach'ların, Beethoven'lerin, Brahms'ların çağında yaşamakta, konser programlarında çağdaş Türk bestecilerinin ismine nâdiren raslanmaktadır. Bakü'da durum bunun tam tersi. Tanıştığım her Azerbaycan bestecisi, elime hemen eserlerinin notasını ve plâğını tutuşturdu. Fabrikada imal eder gibi besteci yetiştiriyorlar, bestecilerinin yazdığı her şevi basıp, çalıp, plâğa dolduruyorlar. Kimisi halkın pek sevdiği hafif şarkılar, kimisi teklesli parçalar, kimisi senfoniler, operalar, baleler besteliyor; ya da aynı adamın, bir halk havası da, bir sonat da yazdığını görüyorsunuz. Zaten Azerbaycan'da, bizim deyimimizle söyleyeyim, tekles ile çokses birarada yaşıyor, kardeş kardeş geçinip gidiyor, müzik okullarında tar dersi de, piyano, keman dersi de veriliyor. Piyasadan yetişmiş «alaylı» çalgıcıya pek rastlıyamazsınız orada, herkes «mektepli»dir, herkes okumuştur. Verimli bir eğitim sistemi varınları sağlamları kazığa bağladığı için, gerinin ileriyi, zevksizin zevkliği, çirkinin güzeli yutma tehlikesi yok, Azerbaycan'ın müzik hayatında; onun için, kurtla kuzuyu yan yana görüyorsunuz ve kendi mantığımızın ölçüleri içinde şaşırıp kalıyorsunuz.

Besteciler

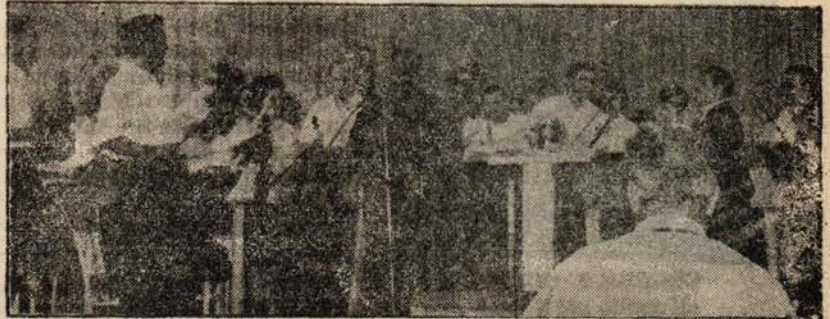
● Benim en fazla merak ettiğim şey, çağdaş Azerbaycan bestecileriydi. Bakü'ya vardığımızın ertesi günü, Filarmoni salonunda, konservatuardan bu yıl mezun olan beş gencin kompozisyonlarını dinlemek fırsatını buldum ve çok şaşırdım; Afak Caferova adındaki genç kızın «Polifonik Senfoni»si ile Aydın Azimof'un yaylıçalgılar için müziği,

KARA KARAYEF
Müzikte yeni ufuklar

çağdaş gramerde yazılmış ilginç eserlerdi. Birkaç gün sonra «Bestekârlar İttifakı»nda Arif Melikof'un ikinci senfonisinin bandını dinleyince, çağdaş Azerbaycan bestecilerinin son yıllarda gerçekten çok üstün bir düzeye ulaştığını olduklarına inandım. Melikof'un senfonisi, baştan sona kadar oniki ses tekniğiyle yazılmıştı ve sağlam kuruluşuyla, değişik tonlarıyla usta işi olduğunu her ölçüde belli ediyordu. Aynı gün Vasif Güzelof'un, Hayyam Mirzazade'nin ve Mehmet Kuleyef'in eserleri de ilgimi çekti; fakat galiba Azerbaycan'ın en önemli bestecisi: Kara Karayef, 1918'de doğmuş olan Kara Abdulfazıoğlu Karayef hem bütün yeniliklere açık usta bir besteci, hem de değerli bir öğretmen. Filarmoni Salonunda eserlerini dinlediğim gençlerin hepsi ve Melikof, onun öğrencisi. Bu gezide kendisinin oniki ses tekniğiyle yazılmış bir keman konçertosuyla üçüncü senfonisini dinlemek fırsatını buldum ve Azerbaycan'da yeni ufuklara doğru başı çeken kişinin Karayef olduğunu anladım.

Herkes Bakü'yu petrol şehri zanneder; gerçekten de rüzgâr petrol kokuyor, Hazer'in suyu petrol rengi, birbuçuk milyonluk bu şehir galiba petroiden çok müzikçi çıkıyor.

AKSE, NİYAZI VE AZERBAJYAN DEVLET ORKESTRASI: Müzik mucizesi

R. ÇETİN ARAC

Filmler (6)

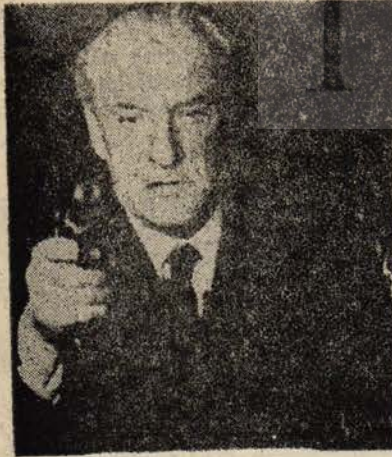
Esrarkeşler beyazperdede

İngiliz sinemasını 1971 Berlin Film Şenliğinde temsil eden «Dulcima», «Aşkım Uğruna» adıyla, geçtiğimiz mevsimde gösterilen yapıtlar arasındaydı. Frank Nesbitt'in senaryosunu yazıp yönettiği «Dulcima», şiir dolu, tutarlı bir aşk filmiydi ve Carol White - John Mills ikilisinin övgüye değer oyunları Nesbitt'in duyarlı anlatımını destekliyordu.

Genç yönetmenlerden Jerry Schatzberg, yarı belgesel çalışması «Esrar Bitti» (The Panic in Needle Park)'de, Newyork'lu esrarkeşlerin evrenine dürüstlikle eğilmişti. Sevgiyle, biraz da acıyarak, kamerasını uyusturucu madde tutkularının üzerine yönelten Schatzberg, bir çiftin (Al Pacino ve Kitty Wynn) öyküsüyle birlikte, bu insanların yaşamından, seyirciyi yer yer ürperten, başarılı bir kesiti yüreklilikle perdeye vansıtmıştı.

Richardson, Hitchcock ve Bergman

«Ned Kelly» (Kardeşler Çetesi) adlı ilginç filmi, «İngiliz dostlarımızın hislerini rencide ediyor» gerekçesiyle, Sansürümüzce geri çevrilince, İngiliz sinemacı Tony Richardson, hayranlarının karşısına yalnızca, «Karanlık Dünya» (Laughter in

GEORGE SANDERS
«Kremlin mektubu»

the Dark) adlı yapıtıyla çıkabildi. Vladimir Nabokov'un romanını perdeye uyarlayan Richardson, bir taşişenin (Anna Karina) elinde oynayacak olan zengin lordun (Nicol Williamson) öyküsünü anlatırken pek formunda sayılamazdı.

Heyecan filmlerinin 1 numaralı ustası Alfred Hitchcock, Leon Uris'in «Topaz»ı perdeye getirmişti ama, ünlü Küba bunalımı sırasında geçen casusluk serüveninde genel çizgisinin altında kalmaktan kurtulamamıştı. «Sessizlik»den sonra Türkiye'de ikinci kez bir filmi—Sinematek dışında—gösterilebilen İsveçli yönetmen Ingmar Bergman, «Temas» (The Touch)'da bir aşk öyküsüyle karşımıza çıktı. «Karı - koca - aşk» üçgenini, güçlü oyuncuların (Bibi Anderson, Elliott Gould, Max Von Sydow) desteğiyle çiziyordu. Fakat herşeye rağmen, «Temas», Bergman sinemasının çok başarılı bir örneği değildi.

Yılın Oscar şampiyonu

Sinema mevsiminin Oscar şampiyonu, 7 Oscar'lı üstün yapım «General Patton» idi. İkinci Dünya Savaşının ilginç Amerikalı komutan Patton'un oto - biyografik öyküsünü yönetmen Franklin J. Schaffner, özenle ve çok geniş olanaklarla perdeye vansıtmıştı. Savaşa karşı tutumuyla yapıtına içerik kazandıran, «Patton»u sıradan üstün - yapımlardan ayıran Schaffner, savaşta delicesine tutkun kahramanın «çağ dışı bir yaratık» olduğunu da özellikle belirtiyordu. Patton'u canlandıran George C. Scott'un gerçekten olağanüstü oyunu, yönetmenin çabasına destek olmuştu.

İngiliz sinemacılardan Robert Ellis Miller'in «Aşk Kelebekleri» (The Buttercup Chain), ilginç sayılabilecek bir çalışma; Fransız yönetmen Roger Kahane'nin Alain Delon'lu filmi «Delicesine» (Madly) ise, sözde, klasik evlilik kurumuna karşı çıkan bir fantezi idi.

Hollywood'un genç zenci oyuncularından Ossie Davis, ilk kez yönetmenlik yaptığı «Harlem - Kara Tehlike» (Cotton Comes to Harlem)'de zenci beyazlarca değil, kendi renkdaşları tarafından sömürülebileceğini gözler önüne seriyordu.

Hukukçu sinemacı André Cayatte, Katmandu yollarına düşen hippilerin yaşantısından bir kesit verevin derken, «Saadet Yolları» (Les Chemins de Katmandu)'nda, sıradan aşk filmi yapmaktan öteye gidemiyordu.

Sturges, Huston ve Verneuil

John Sturges'in «Kutup Harekâtı» (Ice Station Zebra) ne kadar

hantal, demode bir serüven filmi çıktıysa, aynı yönetmenin unutulmaz Western'i «Yedi Silâhşörlere»nin on yıl sonra, yeni kopya olarak tekrar gösterilmesi de o kadar hoş bir sürpriz oldu. Bu kez «Yedi Silâhlı Adam» (The Magnificent Seven) adıyla oynatılan; Yul Brayner, Steve Mc Queen, Charles Bronson, Eli Wallach, Robert Vaughn, James Coburn ve Horst Bucholz'lu oyuncu kadrosuyla da ilginç olan «Yedi Silâhlı Adam», ayrıca, sağlam yapıtların, aradan geçen yıllara da meydan okuyabileceklerini bir kez daha ispatladı.

Eski kuşağın büyük ismi John Huston, ilginç casusluk parodisi «Kremlin Mektubu» (The Kremlin Letter)'yle yerinin hâlâ sağlam olduğunu gösterdi. Zengin oyuncu kadrolu «Kremlin Mektubu»nun bir başka ilginç yanı da, —daha fazla yaşamayı gereksiz bularak intihar eden— George Sandres'in canlandırdığı homoseksüel ajan kompozisyonu idi.

Fransızların eski kuşak sinemacısı Henri Verneuilde, iş filmi çerçevesi içinde de olsa, gangster türünün ilgiyle izlenebilen bir örneğini, «Sicilyahlar Çetesi» (Le Clan des Siciliens)'ni verebilmişti.

AL PACINO - KITTY WYNN
«Esrar bitti»

JOHN MILLS - CAROL WHITE
«Dulcima» (Aşkım uğruna)

HINCAL ULUÇ

TOTO ve basın

Hoş olmayan bir tutum

Spor sayfalarını izleyenlerin, son zamanlarda, bir konu dik-katlerine batmağa başladı: **Toto**. Gazetelerin arka sayfaları, yerli yer-siz, toto haberlerinin işgaline uğra-dı. Önemli bir haber, gereğinden fazla büyütülüyor, **Toto** hakkında makaleler yazılıyor, hattâ **Toto**'nun başlangıç yıllarında yazılmış «**Toto nasıl oynanır?**» tefrikaları tekrar ediliyordu.

Özellikle küçük tirajlı gazetelerin spor sayfalarının yarısından fazlası hergün **Toto** ile ilgiliydi. Büyük tirajlılar da, bütün bir sezon göstermedikleri önemi **Toto**'ya fazla-sıyla sunmağa başlamışlardı.

Okur, «**Nedir bu Toto, ne oluyor?**» diye kendi kendine sormağa başladı. Hergün para verip aldığı gazetesinin spor sayfasının, hem de Olimpiyat öncesi en hararetli devresinde, **Toto**'ya ayrılmasının sebebi neydi?

Okur, böyle sormakta haklıydı. Çünkü ortada, bilmediği birşey vardı. Spor sayfaları, yarışma kis-vesi altında, Spor **Toto**'ya, hem de çok ucuza satılıyorlardı. Gazeteler gerçi sayfalarını satarak yaşayan yayın organları idiler ama, bu satış resmen ve ilân şeklinde olunca olağan sayılırdı. Oysa **Toto**'nun yarışması, hem de ilân fiyatlarının çok altında, gazetenin kendi yazarlarını kullanıyordu.

Konuyu bütün açıklığıyla **TOPLUM** okurlarına anlatabilmek için, bu yarışmanın şartlarının açıklan-masında yarar var:

Toto yarışmasına katılan gazete-lerde, **Toto** ile ilgili olarak çıkan yazı, haber, resim ve başlıklar san-tim hesabı puana vurulur. Bir yıl boyunca gazeteler, **Toto**'ya sayfala-rında yer verdikleri oranda, 5 bin liradan 80 bin liraya kadar ikrami-ye kazanırlar.

Sezon ortasında ve sonlarına doğru, **Toto**, gazetelerin puan du-rumlarını açıklar. Özellikle sonlara doğru yapılan açıklama, yarışmayı kızıştırmış ve gazeteler, aralarındaki birkaç puan farkı kapatıp, yahut açıp, birinci olmak için, **Toto**'nun

peşine düşerler, sayfalar dolusu ya-zılar yazarlar.

Toto'nun verdiği ikramiyenin büyük bir kısmı, gazete sahibinin cebine gider. Geri kalanı da spor servisinin elemanları paylaşırlar. **Tarihçe**

Spor-**Toto**, önceleri, bütün ga-zeteleri içine alan bir tahmin yarış-ması yapıyordu. Bu, sportmence ve kurallara uygun bir yarışma idi. Ancak, daha ikinci yılda, ilginç ol-maktan çıktı. Zira Türkiye'nin bü-yük tirajlı gazeteleri, bu, tahmine dayanan yarışma şeklini reddetti-ler.

Spor servisinde 50—60 kişi ça-lıştırdığını iftiharla ilân eden yüz-binler tirajlı bir gazete, bu tahmin yarışmasında beşinci olurken, An-kara'nın mütevazı bir akşam gazete-si, açık farkla en doğru tahmini yapıyor ve birinci oluyordu. Bu sistem, büyük gazetelerin işine gel-medi. Yarışmayı terkettiler.

Bunun üzerine **Toto**, **Bâbüali**'nin büyük gazetelerinin görüşlerini alarak, onların katılacağı bir yarış-ma şekli aradı. **Bâbüali** ağaları, söy-le bir teklif getirdiler:

«**Tahmine dayanan yarışma ke-sinlikle yok. Her gazete **Toto**'ya verdiği önem açısından puan alsın. Yalnız küçük gazeteler gerekirse bütün sayfalarını bu işe tahsis ederler. Biz onlarla bu konuda yarışamayız. Bu sebeple gazeteler de tirajlarına göre sınıflara ayrılınsın. Yüksek tirajlı gazetelere yüksek, alçak tirajlı gazetelere alçak ikra-miye verilsin.**»

Toto, bu teklifi memnurlukla kabul etti. Yalnız, kabul ederken, bir madde ekledi: **Toto**, gerçeğe uygun yazılara puan verecekti. Bu gerçeğe uygunluğa karar organı da **Toto**'nun kendisi olacaktı. Böyle olunca, **Toto**'yu eleştiren **Toto** aley-hine yazılmış yazılar, değerlendirmeye girmeyecekti.

Bakan böyle derse...

Türkiye Spor Yazarları Derne-ği Ankara Şubesi, bu yarışmanın spor yazarları adına «**Şerefsiz bir oyun**» olduğunu ilân etti ve herkesi mücadeleye çağırdı. Devrin Spor Bakanı İsmet Sezgin, «**Doğrusu pek iç açıcı bir sistem değil ama, he-saplattım, bu yarışma yolu ile 350 bin lira dağıtarak yaptırdığımı ilân olarak yaptıрмаğa kalksam 4.5 milyon lira vermem gerek. Ben gazete satırlarını bu kadar ucuza satın alan teşkilâtımı ancak kutlarım**» dedi.

O dönemde **Bâbüali** önde gelen-lerinin kontrolünde olan Türkiye Spor Yazarları Derneği Genel Mer-kezi, Ankara Şubesi'nin yaptığı bu

mücadeleye karşı çıktı. Şube afaroz edildi. Öylesine edildi ki, ölen spor yazarı Turhan Doğu'nu mezarını yaptıracak para bile Ankara'dan esirgendi!

Yarışma bu hali ile sürerken, Sezgin gitti. Karaküçük geldi. Ulvi Yenâl'in yerini İsmail Hakkı Gün-gör aldı. Her iki yeni spor adamı da kendilerine yarışmanın tarzı açıklandığı zaman, isyan ettiler. Ama bu isyan orada kaldı. Daha sonra, gayet iyi bilinen nedenlerle konu hasıraltı edildi ve sütunların **Toto**'ya ucuza satılması durumu bütün şiddetiyle devam etti.

Demokratik Türkiye'de gazete-leri ve gazetecileri sınıflara ayıran, spor sayfalarının sütunlarını Spor **Toto**'ya kiralayan bu yarışma şim-di bütün hızı ile sürüp gitmekte-dir. Ne acı ve ne utanç vericidir ki, daha da edecek!

(Spor-**Toto** Müdürlüğüne Not: Bu yazı, **Toto** yarışmasında **Toplum Dergisi**'ne puan sağlamak için yazılmamıştır. Bilgi edinilerek, boşu-na ölçme zahmetine girililmemesi...)

(TOPLUM: 9)

jorge amado

SONSUZ
TOPRAKLAR

yar. yayınları, P.K. 37 İstanbul.

halkın
ve
aydının
gözü
kulağı
sesi

BARİŞ
GAZETESİ

BÜTÜN TÜRKİYEDE
İSRARLA ARAYINIZ

insan ve dünyası

